

# Abdülhakim Arvasi Hazretleri'nin Hayatı- VİDEO

İlimlerin esrarına ulaşmayı kendine hedef seçen ve kendine has üslubuyla meseleleri kolayca halleden Abdülhakim Arvasi Hazretleri, unutulmayanların arasına adını yazdırıyor. Sosyal çalkantı ve kargaşanın birbirini takip ettiği mahzun bir zaman dilimini yaşayan, Doğu'da ve İstanbul'daki hizmetleriyle istikbal için sevgi tohumları eken Abdülhakim Arvasi, ünlü şair Necip Fazıl'a ve daha nicelerine gidecekleri istikametini gösterdi. Aklîselim sahibi, parlak zekalı, güzel ahlaklı, simasında tevazu ile heybetin birlikte görüldüğü bir alperenin, Abdülhakim Arvasi Hazretlerinin, örnek hayatı Abide Şahsiyetler'de...

Abdülhakim Arvasi Hz.

---

## Hasta Ruhlara Derman Büyük Veli

### HASTA RUHLARA DERMAN BÜYÜK VELİ

...Genç adam artık ömrünün sonuna geldiğini düşünür. Son olarak, her şeyin sahibi olan Cenab-ı Hakka, o zor durumda şöyle yalvarır: "Ya Rabbi! Bu zamanın en büyük evliyası, kutbu kim ise onu imdadıma gönder!.."

"Senenin bereketi baharından belli olur" güzel sözünün tecelli ettiği bir büyüğü anlatacağız bugün... Vekili olduğu büyük yolun bütün nurlarının toplandığı hazineden, ölü kalpleri diriltten bir gönül mütehasssından, bir nazarıyla nicelerini ebedi seadete kavuşturan, Resulullahın soyundan, silsile-i aliyyenin 34 halkasından, Abdülhakim Arvasi hazretlerinden söz edeceğiz...

Dünyanın karışık olduğu ve dinin çeşitli saldırılar altında olduğu bir zamanda 1865'te gelir dünyaya Abdülhakim Arvasi. Dedeleri hep âlim ve evliya olan bir neslin çocuğudur o. Küçük yaşında bile sergilediği vakarı, edebi ve zekâsı herkesi hayran bırakır kendine... İlk ilim tahsili babasının yanında olur. Ondandır ibtidai ve rüştiye mekteplerini bitirir. Daha sonra düşer yollara. Irak'ın çeşitli şehirlerinde ve Van'ın Bahçesaray ilçesinde (Müküs) din ve fen ilimleri üzerine zamanının önde gelen hocalarından dersler alır. İlim pek büyük bir şereftir elbet fakat bu ilmin vicdani bir hâl alması için bir büyük mürşid gerektir diye yanar durur Abdülhakim Efendi...

İhlasla ve gönülden yaptığı bu duasının ilk meyvesini rüyada Resulullahı görmeye alır. Daha sonra babasına sorduğu rüyanın tabiri, müjdelerin ilkidir. Babası: "Müjdeler olsun ey oğul! İnşallah büyük bir âlim olursun." Artık başka bir bakar kitaplara... Bütün zamanların en büyüklerinden biri olacak olan Abdülhakim Efendi, o günlere hazırlanırcasına, insanüstü bir gayretle gece gündüz demeden ders çalışır. Uykusu gelince oturduğu minder yatağı, kitapları yastığı olur, oluşan manevi bereketi yorgan yapar kendine...

Zaman Seyyid Fehim hazretlerinin dünyaya nur saldıği zamanlardır. Büyük veli bir gece rüyasında Resulullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" görür. Efendimiz aleyhisselam ona şöyle emir buyururlar: "Abdülhakim'in terbiyesini sana ısmarladım."

Artık Allahü tealanın insanlara merhamet ederek yarattığı büyüklerden birinin de istikbaldeki mukaddes görev için hazırlanmasının kilometre taşları döşenmeğe başlanmıştır. Bir mürşid-i kâmile kavuşmak için yanan Abdülhakim Efendi ile, Resulullahın emri üzerine onu yetiştirmek üzere yolunu gözleyen Seyyid Fehim hazretlerinin vuslatı gerçekleşmek üzeredir. 1878 yılında bekleyen ve beklenen, emanet edilen, emanet olunana kavuşur. Abdülhakim Efendi, artık o pek özlediği hikmetler deryası merhamet dolu mübarek kalbin sahibinin, hem dergahına, hem gönlüne kabul olunmuştur ki, bütün saadetlerin kapısıdır burası.

Mürşidini gördüğü anda Abdülhakim Efendi, unuttur kendini... Geceler karışır gündüzlere... Sürekli ilim tahsil ettiği hocasına olan aşkı ile, uzar geceler, sabaha varmaz zaman. Öyle bir aşk vardır ki hocası ile Seyyid Abdülhakim arasında âdeta gözler konuşur, gönüller çeşit lisanlarla muhabbetler yapar bir nice. İlim hikmet esrar denizleri devşirilir kalbine Abdülhakim'in böylece... Hocasına kavuştuktan sadece 4 yıl sonra Allahü teâlâya kavuşturan birçok yolda icazet yani diploma almakla şereflenir...

Seyyid Fehim hazretleri ona icazeti verirken şöyle buyurur tebessümle: "İşte bana bu" der. Büyük velinin bu latifesi, yıllar öncesinde yaşanmış bir muhabbetli olaya dayanır ki, Abdülhakim efendi daha beş yaşında iken Seyyid Fehim hazretleri ona "İsmin ne diye sormuştur." O zaman Seyyid Fehim hazretlerini tebessüm ettiren ve kendisini çok sevdiiren beş yaşındaki Abdülhakim Efendinin cevabı ise şöyle olmuştur: "Sana ne?.." İcazeti alan Abdülhakim Efendi hazretlerine, pek zor gelse de ayrılık, aldığı emir üzerine doğmuş olduğu Başkale'ye gider ve arsalarını satıp yaptırdığı medresede, bütün masraflarını karşıladığı, talebeleri yetiştirmeğe başlar.

Ne var ki bu hayal âleminin takvim yaprakları birer birer düştüğü gibi, geçen zamanla birlikte Abdülhakim Efendi bir büyük kayıp yaşar ki, o kayıp, bütün bir ömür hatırlanan, firakı ilikleri yakan mürşidi Seyyid Fehim hazretlerinin vefatıdır. Ve büyük veli vefat etmeden önce "Abdülhakim benim mutlak vekilimdir. Hepiniz Ona itaat edin" buyurmuştur.

Büyük yolun vekili olan Seyyid Abdülhakim Arvasi hazretleri, tam 29 yıl boyunca nice âlimler yetiştirir bu medreselerden.

Ne var ki savaşlarla karışmaya başlayan dünya, büsbütün beter olacaktır.. Rusya'nın kışkırttığı Ermenilerin doğuda başlattıkları katliam, yağma ve tarihte görülmemiş vahşetler, Seyyid Abdülhakim Efendi hazretlerinin olduğu Başkale'ye ulaşmak üzeredir... Büyük veli ve ailesinin de olduğu, nice binlerle insan dağlara kaçmak zorunda kalır ki, büyük çilelerin yaşandığı bir hicrettir bu...

Yarın devam etmek üzere bir kerametle noktalıyoruz bugünkü yazımızı:

Kışın bütün şiddetiyle yaşandığı doğuda, Bitlisli bir genç müthiş bir tipiye tutulur ve yolunu kaybeder. Genç adam artık ömrünün sonuna geldiğini düşünür. Son olarak, her şeyin sahibi olan cenab-ı Hakka, o zor durumda şöyle yalvarır: "Ya Rabbi bu zamanın en büyük evliyası, kutbu kim ise o nu imdadıma gönder."

Duası yeni bitmiştir ki, genç gözlerine inanamaz. Hemen kaşısında sakallı, nur yüzlü bir zat görür. O zat, gencin atının dizginlerini tutup ona istikamet göstererek "Şu istikamette git inşallah kurtulursun" der. Genç, hayretler içinde, bir o kadar sevinçlidir. Nihayet o şahsın gösterdiği istikamette yol alıp köyüne varır. Aradan tam otuz yıl geçmiştir ki, bu adamın yolu İstanbul'a düşer. Namaz kılmak için Bayezid Camiine giren adam, bir anda kürsüde vaaz veren âlime bakınca hayretle "Ben bu zatı tanıyorum. Ama kim?!" deyip büyük bir meraka düşer; fakat bir türlü bu zatı nerede gördüğünü hatırlayamaz... Bu zat Seyyid Abdülhakim Arvasi hazretlerinden başkası değildir. Vaaz bittikten sonra büyük veli, o adamın yanına gelir ve zamanının en büyüğü olduğunu bir kez daha gösteren kerametlerini, şu sözleriyle izhar ederler: "Hatırlamaya çalıştığın şey Bitlis'te tutulduğun tipi mi?.."

Otuz yıl önce tipiye tutulan adam, büyük kurtarıcısının önündedir ve o ellerine sarılırken büyük velinin, gözlerinden yaşlar akmaktadır şimdi...

SEYYİD ABDÜLHAKİM ARVASİ BUYURDU Kİ:

Temiz ve yeni elbise giyiniz. Gittiğiniz yerlerde, ahlâkınızla, sözlerinizle, giyinişinizle İslamın vakarını, kıymetini gösteriniz.

\*

VAN'DAN DOĞAN GÜNEŞ -2-

BİR MERHAMET DERYASI  
ABDÜLHAKİM ARVASİ“...

Yakıp yıkılan ve ayrı kalınan vatan, yaban ellerde geçen yıllar, kaybedilen, kara toprağın bağına bırakılan akrabalar, hatıralar, eski günler... Fakat bu zorlu hicretin her anında, Büyük veli, takdiri ilahiye teslimiyetin numunesi olur ve etrafındakilere ayakta duracak gücü o verir, nasihatleriyle... “

Savaşların ve çekişmelerin olduğu, dünyanın karıştığı bir zamanda, bid'at ve zulmet bulutlarını dağıtan, kalplere şifa, gönüllere derman olan büyük veli Seyyid Abdülhakim Arvasi hazretlerini anlatmağa devam ediyoruz...

Önceki bölümümüzde, zamanının bir tanesi olduğu çeşitli kerametlerle de sabit olan bu büyük evliyanın, yaşadığı zamanın zorluklarından sözetmiş ve Ermenilerin yapmış olduğu zulümler dolayısıyla büyük bir hicret yaşandığını arz etmiştik. Bu, hakikaten tarihin gördüğü en acı manzaralardan biridir. Çoğu çocuk ve kadın olmak üzere binlerce insan dağlara sığınmıştır. İklim şartları, bir yandan açlık ve çaresizlik bir yandan tarife sığmaz sıkıntılar yaşarlar bu muhacirler. Bir nice yol alanlar arasında, büyük veli de vardır. Geride bırakılan ve dünyaya nur saçan medrese, camiler, harap olmuş, zalimlerin kanlı elleri her şeyi yakıp kül etmiştir. Bu kahreden haberin yanında, Zaho'nun geçit vermez dağlarında ve çöllerinde bir açlık vurur ki muhacirleri, yüzde yetmiş can verir düşer toprağına yüksek rakımlı tepelerin... Uzun süren bir yolculuktan sonra Seyyid Abdülhakim Arvasi hazretleri, kardeşi Seyyid İbrahim'in vefatıyla büyük bir teessür yaşar. Bununla kalmaz büyük velinin akrabasından pek çok kimse hastalıktan dolayı vefat eder, garip diyarlarda toprağına bir... Nihayet aylar sonra Erbil'e varılır. Perişanlığın ve kaybedilen sevenlerin, hüznü günlerinden sonra, asil ailenin zengin bir ferdi büyükçe bir evi Seyyid Abdülhakim Efendi ve ailesine tahsis etme bahtiyarlığına ve şerefine kavuşur.

Resulullahın vârisi ve zamanın kutbu, O'na vâris olmanın şerefi yanında, çektiği meşakkatlerle, onun sünnetini yaşamış olur bu hicretle... Yakıp yıkılan ve ayrı kalınan vatan, yaban ellerde geçen yıllar, kaybedilen, kara toprağın bağına bırakılan akrabalar, hatıralar, eski günler... Fakat bu zorlu hicretin her anında, büyük veli takdiri ilahiye teslimiyetin numunesi olur, ve etrafındakilere ayakta duracak gücü o verir nasihatleriyle...

Irak'ta bir nebze olsun rahatlanılsa da yine vatana dönme isteğı, gönüllerdeki en büyük arzudur. Bu sebepten, tekrar göç düzülür yollara.

66 KİŞİ TAMAMLADI

150 kişi ile başlanan yolculuk, altmış altı kişi ile tamamlanabilir Adana'da.

Tasavvuru bile zorlarken insanı, bu acının tezahürünü yaşayan büyük veli ve ailesi altmış altı kişi yola çıktıkları Adana'dan, Eskişehir'e gelinceye kadar, hastalık dolayısıyla vefat edenlerden dolayı sadece 20 kişi kalırlar.

Ve tarihler 1918'i gösterdiğinde, adı güzel kendi güzel İstanbul'a adım atar büyük veli... Artık dağlarda geçen aylar, gurbet ellerde süregelen hayatın fırtınalı günleri, yerini asude bir liman olan İstanbul'a bırakmıştır. Büyük veli ailesini toparlamaya muvaffak olur, cenab-ı Hakkın yardımıyla “asitane”de...

Aile daha sonra, dahiliye nazırı ve büyük bir âlim olan Hayri Efendi tarafından, Sultan Yazılı Medresesine yerleştirilir.

Van'dan doğan o muazzam hidayet güneşi pek büyük sıkıntılar yaşasa da, İstanbul'dan

öylesine ışık verecektir ki dünyaya, bütün âlem onun nuruyla aydınlanacaktır. Büyük veli İstanbul'da ilkin, Gümüşsuyu Tepesindeki Kaşgari Dergahına şeyh, imam ve vaiz olarak tayin edilir.

Abdülhakim Arvasi hazretlerinin büyüklüğünü bilen zamanın sultanı, daha sonra onu seçkin bir üniversite statüsündeki Süleymaniye Medresesine tasavvuf müderrisi (ordinaryüs profesör) olarak tayin eder. Dışarıdan ve içeriden devlet-i aliyyenin yıkılmaya çalışıldığı, sapıkların mezhepsizlerin dini bozmak için küstahça oyunlar ve şeytanca düşünceler geliştirip, bunları yaymaya çalıştığı bir zamanda, Allahü teâlâ Eshabı kiramdan sonra İslamiyete en fazla hizmette bulunmuş bir milletin çocuklarını zayi etmez ve onlara rahmet ederek, Abdülhakim Arvasi hazretlerinin İstanbul'da nihai ikametini nasip eyler. Abdülhakim Arvasi hazretleri, o muazzam ilmi, marifeti ve kimselerin nihayetini bilemediği büyük hikmet deryası mübarek kalbindeki manevi esrarlarla, sapık güruha delillerle cevaplar vererek susturur onları. Mezhepsizlerin mesnetsiz, ilimden ve nakilden yoksun, kasıtlı iddialarını yerle bir ederek, onları karanlık dünyalarının, küflü dehlizlerine geri gönderir.

### ÇÖZÜLEMİYENLERİ ÇÖZDÜ

0 aynı zamanda, İstanbul'da üniversite mensuplarının, ilim ve devlet adamlarının çözemedikleri sorularının ve müşkillerinin, çözüm makamıdır.

Ermeni zulümüyle, doğduğu yerlerden uzaklara hicret eden hidayet güneşi Abdülhakim Arvasi hazretleri, payitahtta bir başka parıldamaya başlamıştır ki, bu yüzyıllara aydınlık saçacak bir muazzam doğumun, ilk müjdeleridir.

### YAPILACAK BİR ŞEY YOK...

Bugünkü yazımızı büyük veli Seyyid Abdülhakim Arvasi hazretlerinin bir menkıbesiyle noktalıyoruz: Seyyid Abdülhakim Arvasi hazretlerinin âşıklarından biri de Faruk Efendi namında bir zattır. Bu zat bir apartmanda ikamet etmektedir. Bir gün Faruk Efendi'nin Nevzat adındaki küçük oğlu, apartmanın balkonundan beton zemine düşer. Telaşlanan aile hareketsiz duran çocuğu hastaneye zor yetiştirir. Bir zaman sonra çocuk kendine gelmiştir gelmesine fakat, akli melekelerini kaybetmiştir. Bu, Faruk Beyi ve ailesini büyük bir üzüntüye sevk eder. Derhal İstanbul'a götürülen çocuk, konusunda en iyi olan uzman doktorlara gösterilir. Cevap hep aynıdır ve umut kırıcıdır: "Yapılacak bir şey yok..." Eli kolu bağlı kalan ve büyük bir üzüntüye garkolan Faruk Bey ve ailesi, oğullarının bu kahreden durumuyla ve yanan yürekleriyle Abdülhakim Efendi hazretlerine sığınır. Çocuk büyük veliye teslim edilir.

Merhamet deryası Abdülhakim Arvasi hazretleri, çocuğun bu durumundan pek bir müteessir olurlar ve çocuğa her baktıklarında söyledikleri söz ise, büyük velinin geri dönmeyen dualarıdır ve sadece bir kelimedir: "Mahzunum ya Rab... Mahzunum ya Rab..." 0 bütün doktorların ümidini kestiği ve çaresiz denilen ve akli melekelerden mahrum kalmış çocuk, kırk günün sonunda Allahü teâlânın izni ile şifa bulur ki, bu Abdülhakim Arvasi hazretlerinin kerametinden başka bir şey değildir.

### SEYYİD ABDÜLHAKİM ARVASİ BUYURDU Kİ:

Kavuştuğunuz her nimet; hep Hakka imanın hasıl ettiği kardeşliğin neticesi ve Allahü tealanın ihsanıdır.

\*

### 0 BİR HİDAYET GÜNEŞİ -3-

### İLİM, MARİFET VE ESRAR HAZİNESİ ABDÜLHAKİM ARVASİ

Büyük veli, cemaate şu nasihati yapar: "İçinizden biri evine giderde, çocuğunu çatıda kiremitler üzerine çıkmış bir halde, güvercinleri kovaladığını görürse, ona asla bağırmasın. Güzellikle çocuğuna 'yavrum bak sana neler getirdim, şeker aldım' desin. Çocuğunu çatıdan bu şekilde indirdikten sonra, bir daha böylesi tehlikeli hareketler yapmaması yönünde onu ciddi şekilde uyarsın..."

Seyyid Abdülhakim Arvasi hazretleri "kuddisesirruh" muhabbet sahibi kalpleri kendine

çeken bir büyük veli, onları marifetullahı kavuşturan eşsiz bir derya, hiçlik denizlerinde yolunu kaybedenlere en büyük kılavuz, Allahü teâlânın razı olduğu yolu bulduran bir kutup yıldızı, bidatlerle kararmaya başlayan dünyayı, ehl-i sünnetin aydınlık seherlerine kavuşturan bir emsalsiz bir güneştir kendi zamanında...  
O, memleketin işgal, dini mübinin tehditler altında olduğu bir zamanda olmasının zorluklarıyla mücadele eden bir evliyadır. Büyük veli "derecesi tabiinden, hizmetleri eshabı kiramdan sonradır" diye methettiği Osmanlının ve aziz milletinin ve bu milletin uğruna canını seve seve vereceği mukaddes vatan toprağının bir âşığı olarak, sürekli dua eder, dua ettirir. Ve nice insanları doğu cephesine göndererek, kurtuluş savaşında büyük hizmetler yapar...

Abdülhakim Arvasi hazretleri, durup dinlenmeden camilerdeki vaazlarında sohbetlerinde, Resulullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" ve eshabının "rıdvannullahi teâla aleyhim ecmain" yolları dışında kalan hiçbir yolun Allahü teâlâyı kavuşturamayacağını, ehl-i sünnetin kurtulan tek fırka olduğunu anlatır insanlara... İman, itikat, amel hususları onun gönülleri tenvir eden sohbetlerinde vazgeçmediği hususlardır ki, zamanın zorluklarını ve din-i islamın garib olduğu bir zaman için en elzem olan ve ifa etmiş oldukları bu hizmetleri ifade ettiği muazzam cümlesi şöyledir: "30 yıl boyunca sürekli imanı anlattım..."

"Sevmek tâbi olmaktır" sözünün tam ve kâmil manada görüldüğü şekilde, Seyyid Abdülhakim Arvasi hazretlerinin, konuşması, yürümesi, edebi, tevazusu, merhameti hasılı her hâli, âşık ve vârisi olduğu âlemlerin Efendisi Sevgili Peygamberimizin sünnet-i seniyyesi üzeredir elbet. Onun, Allahü teâlânın razı olduğu yolda istikamet üzere olmakla ilgili, vekili olduğu yolun hususiyetinden, nübüvvet kaynağından süzülüp gelen şu muazzam ifadeleri, hayranlık uyandıran bir tesbit, emsalsiz bir mihenk taşıdır: "İstikamet (Allahü teâlânın razı olduğu ehl-i sünnet itikadı üzere olmak ve buna göre yaşamayı devam ettirmek) kerametten üstündür."

Onun en büyük nasihatlerinden biri de "Fitne uykudadır, uyandıranı lanet olsun" hadis-i şerifi ve ehl-i sünnet âlim ve evliyalarının ve İslamiyyetin bildirdiği şekilde kanunlara karşı gelinmemesi ve fitne çıkarılmaması yönünde yaptığı uyarılardır. O pek çok kerameti görülen bir büyük evliyadır ki;

#### ÇATIDAKİ ÇOCUK

Bir gün büyük veli Bayezid Camiinde kalplere şifa olan eşsiz nazarlarıyla süzdüğü cemaate vaaz vermekte iken, birden anlattıkları konuyla hiçbir ilgisi olmayan şu nasihati yaparlar: "İçinizden biri evine gider de, çocuğunu çatıda kiremitler üzerine çıkmış bir hâlde güvercinleri kovaladığını görürse, ona asla bağırmasın. Güzellikle çocuğuna 'yavrum bak sana neler getirdim şeker aldım' desin. Çocuğunu çatıdan bu şekilde indirdikten sonra, bir daha böylesi tehlikeli hareketler yapmaması yönünde onu ciddi şekilde uyarsın..." Cemaat şaşkın, büyük veliyi bilenler, bu hususun mutlaka bir işaret olduğunun bilincinde, tefekkür halindedirler. Vaazı dinleyen Akhisarlı bir adam, kendi kendine "Allah Allah... Şimdi bu sözlerin, bu vaazın konusuyla ne ilgisi var" diye geçirir içinden. Vaaz bitip bu adam evine gidince, bir bakar ki 4 yaşındaki çocuğu çatıda kiremitlerin üzerinde güvercinleri kovalamaktadır ki aşağı düşmesine ramak kalmıştır. Büyük bir panik yaşayan adam, o anda Abdülhakim Efendi hazretlerinin vaazını ve bu konuda yapmış olduğu uyarıyı hatırlayıp, onun vaaz sırasında emir buyurdıkları üzere çocukla konuşur ve sağ salim aşağı inmesini sağlar. Daha sonra onu ciddi bir şekilde uyarmayı da ihmal etmez... Büyük velinin bu açık kerameti ile, hem zatın çocuğu kurtulur, hem de ona olan muhabbeti ve bu muhabbetle açılan feyz yoluyla, kalbine nice hikmetler akar bu adamın.

Zamanın kutbu Seyyid Abdülhakim Efendi hazretlerinin, İzmir'i teşrif ettiği zamanlardır. Büyük veli, Hisar Camiindedir. Bir ara huzurlarına bir çocuk getirilir. Bu çocuk, ailesinin, bir kelim konuşabilmesi için her şeylerini feda edebilecekleri dilsiz bir çocuktur. Ve O, 12 yaşına gelmiştir ki, ailesi artık yaşı dolayısıyla konuşması yönünde ondan ümidi kesmişlerdir. Nazarları şifa, duaları makbul, Allahü teâlânın yeryüzünde en sevdiği kulu, evliyası olan Seyyid Abdülhakim Arvasi hazretleri çocuğa pek bir merhametle bakarlar. Bir süre sonra ona, tarife gelmeyen tatlı

kelamlarıyla "Oğlum ismin nedir?" diye sorarlar sadece. Bütün gözlerin çevrildiği dilsiz çocuk, Allahü tealanın izni ve şifa vermesiyle, o anda konuşmaya başlar ve Seyyid Abdülhakim Efendi hazretlerine "İsmim Ahmet"tir der ki, onun bu iki kelimesi ailesini sevince garkettiği gibi, onların bu kerametle de Abdülhakim Arvasi hazretlerine olan muhabbetleri ve yakınleri pek bir artar.

VE AYRILIK...

Seyyid Abdülhakim Arvasi hazretleri, ömrü boyunca, bütün büyükler gibi, İslamiyete hizmet yolunda, pek bir meşakkatler çeker. Ve bir ara Ehl-i sünnet düşmanlarının vermiş olduğu sıkıntılardan dolayı ikamet zorunda kaldıkları Ankara'da rahatsızlanırlar. Ve 18 gün hasta yattıktan sonra sevenlerini büyük hüzünlere sevk ederek 27 Kasım 1943'te vefat ederler. Vefat anında küçük bir zelzele meydana gelir. Büyük velinin nereye defnedileceği konusu netlik kazanmamışken, bir ara kapı çalınır ve kim olduğu ve nereden geldiği meçhul heybetli bir zat şunları söyler: "Seyyid Abdülhakim Efendi hazretlerini Bağlum denilen yere götürünüz ve oraya defnediniz ki, onun için uygun yer orasıdır." Daha sonra bu adam peşinden gidilse de bulunamaz, sırta kadem basar...

Bu manevi işaret üzerine, büyük velinin mübarek bedeni Ankara'ya 24 kilometre uzaklıktaki Bağlum denilen mevkiye götürülür ve günümüzde de ziyaret edilen ve büyük bereketlere kavuşulan, cennet bahçesi kabr-i şeriflerine defnolunurlar.

O, eserleri olan, Sahabe-i Kiram ve İslam Hukuku Erriyâz-ut-Tesavvufiyye eserleriyle olduğu gibi, yetiştirdikleri talebeler ve bunların verdiği eserler ile bütün dünyaya yayılan ve yayılacak olan bitmeyen bir feyzin sahibi, batmayan bir hidayet güneşidir.

Seyyid Abdülhakim Arvasi hazretlerinin hocası Seyyid Fehim hazretlerine, diğer evliyaya ve Resulullah'a duyduğu hasreti dile getiren ve pek mahzun bir şekilde sık sık söyledikleri, her harfi muhabbet ve firak korları gibi dizilen şu beyit, O'nun kalpleri paralayan, ciğerleri yakan vefatıyla, sevenlerinin O'na ve diğer büyüklerin ayrılığına duydukları hislere, pek güzel bir şekilde tercüman olmaktadır:

Zi hicr-i dösîtân hûn şûd, derûni sîne-i cân-ı men  
Fîrak-ı hem nişinân, suht magz-ı istihân-ı men.  
(Dostlarımın ayrılığından, kalbim kan ağlıyor  
Onları hatırladıkça, (kemiklerimin) ilikleri yanıyor...)  
-SON-

SEYYİD ABDÜLHAKİM ARVASİ BUYURDU Kİ:

"Edeb hudûda, sınırlara riayet etmek onu taşmamaktır. En büyük edeb ise ilahî hududu muhafazadır, gözetmektir."

Emin Arvas

---

## Seyyid Abdülhakim-i Arvasi Hayatı, Kişiliği, Kerametleri (Kapsamlı)

Seyyid Abdülhakim-i Arvasi

Son asırda yetişen, zahir ve batın ilimlerinde kamil ve dört mezhebin fıkıh bilgilerinde mahir, büyük âlim ve ruh bilgilerinin mütehassısı büyük velidir. Silsile-i aliyyenin otuz üçüncüsüdür. Babası Seyyid Mustafa Efendidir. 1865 yılında Van'ın

Başkale kazasında doğdu. 1943'de Ankara'da vefat etti. Kabirleri Ankara'nın Bağlum nahiyesinde.

Babası Seyyid Mustafa Efendi ve bütün dedeleri, zamanlarının âlim ve fadılları idiler. İmam-ı Ali Rıza bin Musa Kazım soyundan olup, seyyid oldukları Irak'taki şer'i mahkeme defterlerinde yazılıdır. Arvasi ailesi, altı yüz seneden beri ilim yaymakla ve en üstün insanlık meziyetlerinde numune olmakla tanınmış ve halk arasındaki ayrılıkları gidermekte, milli birliği sağlamakta büyük vazifeler üstlenmiş ve bunları devam ettiregelmişlerdir.

İlk tahsilini babasının huzurunda gördü. Seyyid Abdülhakim Arvasi hazretleri Nehri'de gördüğü bir rüya üzerine tahsiline daha büyük ehemmiyet verdi. Bu rüyayı şöyle anlatmaktadır:

Nehri isimli kasabada din ve fen ilimleri üzerine tahsil görüyordum. Ramazan ayını ailemle birlikte geçirmek üzere memleketime döndüm. Henüz ilk mektep kitaplarını tahsil ettiğim zamanlardı. Ramazan ayının on beşinci Salı gecesi, rüyada Allah'ın Resulünü gördüm. Yüce bir taht üzerinde risalet makamında oturmuşlardı. Onun heybet ve celali karşısında dehşete düşmüş, yere bakarken, arkamdan bir kimse yavaş yavaş sağ tarafıma yanaştı. Göz ucuyla kendisine baktım. Kısaya yakın orta boylu, top sakallı, aydınlık alınlı bir zat... Bu zat sağ kulağıma işitilmeyecek kadar hafif bir sesle, fıkıh ilminin hayz meselelerinden bir soru sordu: "Hayz zamanında bir kadının, camiye girmesi uygun değilken, iki kapılı bir caminin bir kapısından girip öbür kapısından çıkmakta şer'an serbest midir?" Allah Resulünün heybetlerinden büzülmüştüm. Suali tekrar sormaması için gayet yavaşça ve alçak bir sesle; "Dinin sahibi hazırdır, buradadır" diye cevap verdim. Maksadım, şeriat sahibinin huzurunda kimsenin din meselelerine el atamayacağını anlatmaktı. Resulullah efendimiz, ses işitilemeyecek bir mesafede bulunmalarına rağmen cevabımı duydular. Durmadan; "Cevap veriniz!" diye üst üste iki defa emir buyurdular.

Ertesi gün, öğle namazı vaktinde pederimin camiye geliş yolları üzerinde durdum. Kendilerine bir şeyi arz edeceğimi hissederek yanıma geldiler. Rüyamı anlattım. Yüzlerine büyük bir sevinç dalgası yayılırken; "Seni müjdelirim! Âlemin Fahri seni mezun ve din bilgilerini tebliğe memur buyurdular. İnşâallah âlim olursun! Bütün gücünle çalış" diyerek rüyamı tabir etti. Babama; "Kâinatın efendisi huzurunda, bunca din meselesi dururken bana hayz bahsinden soru açılmasının ve cevabının tarafımdan verilmesi hakkındaki Resulullahın emrinin hikmeti nedir?" diye sordum şu cevabı verdi: "Hayz, fıkıh bilgilerinin en zoru olduğu için, böyle bir soru, senin ileride din ilimleri bakımından çok yükseleceğine işarettir."

Bu rüyadan sonra, on sene müddetle, Cuma gecelerinden başka hiç bir geceyi yorgan altında geçirdiğimi hatırlamıyorum. Sabahlara kadar dersle uğraşıp insanlık icâbı uykuyu kitap üzerinde geçirdim. İnsan gücünün üstünde denilebilecek bir gayret ve istekle çalıştım.

Seyyid Abdülhakim Arvasi hazretleri, öğrendiği fıkıh, tefsir gibi ilimlerin yanında kendisini mânevi yoldan yetiştirecek bir rehberine kavuşma arzusu ile yanıyordu. Diğer taraftan Seyyid Tâhâ-i Hakkâri'nin halifesi Seyyid Fehim-i Arvasi, rüyasında Allahü teâlânın Resulünü gördü. Peygamber efendimiz kendisine; "Abdülhakim'in terbiyesini sana ısmarladım" buyurmuştu.

Nihayet Seyyid Abdülhakim Arvasi, 1878 (H.1295) yılında Seyyid Fehim-i Arvasi hazretlerinin huzuruna kavuştu ve hocasından aldığı ilk emir, tevbe ve istihare oldu. İstiharede şöyle bir rüya gördü:

Seyyid Tâhâ hazretleri, camide, talebesi Seyyid Fehim'e şu emri veriyordu: "Abdülhakimi al, elbisesini soy, cevâzimât-ı hams çeşmelerinde kendi elinle tamamen yıka! Sonra ikimize de imam olsun!.. Seyyid Fehim hazretleri onu alıp cevâzimât-ı hams çeşmelerinde yıkıyor, o da elini onun omuzuna koyarak, sağ ayağını kendisi için serilmiş olan seccadeye bırakıyordu.

Bu rüya onun talebeliğe kabul edildiğine dair gayet açıktı. Tabire muhtaç kısmı sadece cevâzımât-ı hams tabiri idi. Cevâzım cezm'in çoğulu olup kat'î, kesin demektir. Hams yani beş adedi ise âlem-i emrin, latifenin tasfiyesine işaret olduğu açıktı. Rüyanın başka tabire muhtaç olmayan açıklığı ayrı bir ilahi lütuf ve sonsuz bir ihsandı.

Seyyid Abdülhakim Arvasi, gördüğü bu rüyanın tesiri ile büyük bir aşkla ilim tahsil edip, ilimde ilerlediği gibi, Seyyid Fehim hazretlerinin sohbet ve teveccühleri ile gönlünü nurlandırdı.

Yüksek tahsilini zamanın en büyük âlim ve evliyası Seyyid Fehim Arvasi hazretlerinin huzurunda tamamladı. 1300 hicri sene başında ilm-i sarf, nahv, mantık, münazara, vad', beyan, meani, bedi', belagat, kelâm, usul-i fıkıh, tefsir, tasavvuf, ulum-i hikemiyye yani hikmet-i tabi'iyeye (fizik, biyoloji), hikmet-i ilahiyye, riyaziyye (yani matematik, geometri), hey'et (astronomi) gibi zahir ilimlerde icazet (diploma); tasavvufun Nakşibendiyye, Kadiriyye, Kübreviyye, Sühreverdiyye ve Çeştiyye yollarından hilafet aldı. Başkale'de otuz yıl kadar tedris ve irşad ile meşgul oldu. Yani ders okuttu ve insanlara Allahü teâlânın emir ve yasaklarını anlattı.

1914 (H. 1332)te Birinci Dünya Harbi çıkıp Ruslar Doğu Anadolu'yu işgal edince, Başkale'den hicret edip, Irak'a, oradan Adana, Eskişehir ve 1919 (H. 1337)da İstanbul'a geldi. Eyüp Sultan'da önce yazılı medreseye, sonra Gümüşsuyu Tepesindeki Mürteza Efendi Dergahına yerleşti ve Kaşgari Hanekahı meşihatına tayin olundu. İslam halifelerinin ve Osmanlı Sultanlarının sonuncusu olan Sultan Vahideddin tarafından Medrese-i mütehasşısın denilen İlahiyat Fakültesinde tasavvuf müderrisi yani ordinaryüs profesörü olarak 8 Zilkade 1919 (H. 1337) tarihli ferman ile tayin edildi.

Anadolu'da çarpışan Kuvay-ı Milliye'nin galip gelmesi için para, mal ve dua ile yardım edilmesi, eli silah tutanların onlara katılmaları için milleti teşvik ederek çok kimseyi Anadolu'ya gönderdi. Çok yardım yapılmasına sebep oldu. Uzun zaman irşad, vaaz ve tedris ile meşgul olup hayatının sonuna doğru İzmir'e gönderildi. Zor şartlar altında İzmir'de kaldığı sırada ihtiyarlığın da verdiği takatsızlıkla hastalandı. Ankara'ya getirildi. Ankara'ya geldikten birkaç gün sonra 27 Kasım 1943 (H. 1362) tarihinde sıkıntılarla dolu dünyadan ahirete intikal etti. Ankara'nın kuzeyinde bulunan Bağlum nahiyesinde defnolundu. Kabri ziyaret edilmekte, huzurunda yapılan dualar kabul olunmaktadır.

Seyyid Abdülhakim Arvasi vücutça gayet mutedil ve kusursuzdu. Buğday tenliydi. Alnı geniş ve açıktı. Kaşları birer hilal gibi olup, kabarık ince ve ölçülüydü. Nur bakışlı gözleri iriceydi. Burnu ahenkli ve normalden büyükçeydi. Yüzü zayıfça olup sakalı sıktı. Bedeni iri yapılı olup, insana mutlak surette hürmet telkin edici bir vakar ve heybeti vardı.

Her hâli ve hareketi ile İslamiyet'e uyardı. Çok mütevazı olup; "Ben" dediği işitilmemişti. Çok heybetli ve temkin sahibiydi. Çok misafir severdi. Yardım yapmaktan hoşlanırdı. Ziyaretlere gider, davetlere icabet ederdi.

Seyyid Abdülhakim Arvasi din bilgilerinde ve tasavvufun ince marifetlerinde derin bir derya idi. Üniversite mensupları, fen ve devlet adamları, çözülemeyen sandıkları güç bilgileri sormaya gelir; sohbetinde, dersinde bir saat kadar oturunca, cevabını alır; sormaya lüzum kalmadan o bilgi ile doymuş olarak geri dönerdi. Teveccühünü, sevgisini kazananlar, sayısız kerametlerini görürdü. Çok mütevazı, pek alçak gönüllüydü. Eyüp Sultan, Fatih, Bayezid, Bakırköy, Kadıköy, Beyoğlu'nda Ağa Cami-i şerifleri kürsilerinde senelerce ilim neşretmiştir. Sultan Selim Cami-i şerifi yanındaki Süleymaniyye Medresesinde, tasavvuf müderrisi (profesörü) iken Er-Riyad-üt-Tasavvufiyye kitabını yazmıştır. Tasavvuf hakkında risale büyüklüğünde müteaddid mektupları vardır. Mevlid okunmasının ve tesbih kullanmanın başlangıç ve meşruiyeti hakkında bir risale, Rabıta-i Şerife Risalesi, Sahâbe-i Kirâm ve Ecdad-ı Peygamberi risaleleri, İslam Hukuku, Keşkul ve Sefer-i Ahiret isimli eserleri, Arabi, Farsi ve Türkçe şiirleri pek kıymetlidir.



..

25 yıl önceki rüyadaki şahıs

Seyyid Abdülhakim Efendi, 1897 yılında hac vazifesi ile Hicaz'a geldiğinde önce Medine'ye gelip Peygamber efendimizin kabr-i şerifini ziyaret etti. Yanında Hacı Ömer Efendi isimli eşraftan bir zat vardı. Onunla beraber bir gece, mübarek Ravza'da akşam namazından sonra, yüzünü saadet şebekesine döndürmüş, son derece edep ve hürmet içerisinde beklerken, sağ tarafında oturan Hacı

Ömer Efendi kulağına eğilip yavaşça:

"Refikam, şu anda özür sahibidir. Peygamber Mescidini ziyarete gelemez. Bâb-üs-Selâm'dan girerek Peygamber huzurunda bir selam verip, Bâb-ı Cibril'den çıkmasına şer'an müsaade var mıdır?" dedi.

Seyyid Abdülhakim hazretleri o anda 25 yıl önceki rüyanın hatırına gelmesi ile korkuyla sarsıldı. Hacı Ömer Efendinin yüzüne bir daha baktı. Evet 25 yıl önce rüyasında gördüğü şahıs da bu şahıstı.

Yavaşça:

"Bu sualin cevabına mezun olmak şöyle dursun, bilakis memurum!" buyurdu. Ancak rüyada olduğu gibi Resulullah efendimizin huzurunda bulunduğundan cevap vermekte mazur olduğunu bildirdi. Bâb-ı Rahme'den dışarı çıktıktan sonra hem meseleyi cevaplandırdı ve hem de rüyayı tafsilatı ile anlattı.

Sultanın duave yardım istemesi

Sultan Vahideddin Han kendilerini çok sever, takdir ederdi ve dualarını isterdi.

Nitekim Abdülhakim Efendi hazretleri şöyle anlattı:

Memleketin işgal altında bulunduğu ve kurtuluş savaşının başladığı günlerdi.

Beşiktaş'ta Sinanpaşa Câmîinde vaaz edip çıkıyordum. Kapı önünde duran bir saray arabasından, kibar bir bey inip; "El melikü yakraükesselâm ve yed'uke ileтта'âm" yani "Sultan sana selam ediyor ve seni iftara çağırıyor" dedi. Araba ile saraya gittik. İstanbul'un seçilmiş vaizleri, imamları çağırılmıştı. Yemekten sonra ser müsâhib geldi. Sultanın selamı var. Hepinizden rica ediyor. Anadolu'da kâfirlerle çarpışan kuvây-ı milliyenin galip gelmesi için dua etmenizi ve Anadolu'daki mücahidlere para ve dua ile yardım etmeleri, eli silah tutanların onlara katılmaları için milleti teşvik etmenizi rica ediyor, dedi. Bu emir üzerine çok kimseyi Anadolu'ya gönderdim. Çok yardım yapılmasına sebep oldum.

Bir defasında da Sultan Vahideddin Han, Ramazân-ı şerif ayında Hırka-ı seâdetin bulunduğu odayı ziyaret edecekti. Seyyid Abdülhakim Efendi'yi de davet etti. Diğer ileri gelen devlet adamları ve din adamları da oradaydı. Bu vakanın devamını hizmetlerini gören Şakir Efendi şöyle nakletmektedir:

Sultan tam Hırka-i seâdetin bulunduğu odanın kapısına gelince, Abdülhakim Efendi nerededir? diye sordu. Oradaki kalabalık birbirlerine bakiştılar. O isimde birisini tanımıyorlardı. Arkaya doğru haber verdiler. Efendi hazretleri, benim ismim Abdülhakim'dir deyince, sultan sizi istiyor deyip, hemen yol açtılar. Sultan kendilerini bekleyip yan yana biri dünya, biri ahiret sultanı olarak, Sultanü'l-enbiya Peygamber efendimizin seâdetli hırkalarının bulunduğu odaya girdiler. Beraberce ziyaret ettiler. Çıkınca Sultan bereket sayarak orada olanlara birer mendil, ona ise iki mendil hediye etmişler. Ben dış kapıda Efendi'yi bekliyordum. Geldiler ve ziyaretlerini anlattılar. "Sultan herkese bir mendil verdi, bana iki tane verdi. Birisi senindir" deyip birini bana verdiler.

Abdülhakim Arvasi hazretleri siyasete hiç karışmamış, siyasi fırkalara bağlanmamıştır. Bölücülüğe karşıydı. Talebeleri kendisine tekkelerin kapatılması ile ilgili olarak sorduklarında:

"Hükümet, tekkeleri değil, boş mekanları kapattı. Onlar kendi kendilerini çoktan kapatmışlardı" demiştir. Bu muazzam görüş, o günlerin umumi manada tekke ve dergah tipine ait teşhislerin en güzelidir.

Kanunlara uymakta çok titiz davranır, konuşmalarında da bunu tavsiye ederdi.

Abdülhakim Efendinin yemesi, içmesi, yatması, kalkması, konuşması, susması, gülmesi, ağlaması hep İslamiyet'e ve Resulullah efendimizin hâline uygundu. Onun yemesini gören sanki âdet yerini bulsun diye yiyor zannederdi. Az yer, lokmaları küçük alır ve yavaş yerdi. Yakınları onu otuz senedir kaylule yaparken veya yatarken bir defa olsun sırt üstü veya sol tarafına dönüp yatmadığını söylemişlerdir. Hep sağ yanı üzerine yatar, sağ elinin içini sağ yanağı altına koyar, öyle yatardı. Her hâli istikamet üzere idi. "İstikamet yani Allahü teâlânın beğendiği doğru yol üzere olmak kerametın üstündedir" sözünü sık sık tekrar ederdi.

Çok mütevazı, pek alçak gönüllü idi. Ben dediği hiç işitilmemişti. İslam âlimlerinin adı geçtiği zaman:

"Bizler o büyüklerin yanında hazır olsak sorulmayız, gaib olsak aranmayız." Ve, "Bizler o büyüklerin yazılarını anlayamayız. Ancak bereketlenmek için okuruz" buyururdu. Halbuki kendisi bu bilgilerin mütehasısı idi.

Abdülhakim Arvasi hazretlerinin kıymetli sözlerinden bazıları:

"Her peygamber, kendi zamanında, kendi mekanında, kendi kavminin hepsinden, her bakımdan üstündür. Muhammed aleyhisselam ise her zamanda her memlekette, yani dünya yaratıldığı günden kıyamet kopuncaya kadar, gelmiş ve gelecek, bütün varlıkların, her bakımdan en üstünüdür. Hiç kimse, hiçbir bakımdan Onun üstünde değildir. Bu olamayacak bir şey değildir. Dilediğini yapan, her istediğini yaratan, Onu böyle yaratmıştır. Hiçbir insanın Onu methedecek gücü yoktur. Hiçbir insanın Onu tenkit edecek iktidarı yoktur."

"Hak teâlânın hakimliğini tanıdığınız, emaneti ve emniyeti bozmayarak çalıştığınız zaman, birbirinizi ne kadar sevecek, birbirinize ne kadar bağlı kardeşler olacaksınız. Sizin o kardeşliğinizden Allah'ın merhameti neler yaratacaktır. Kavuştuğunuz her nimet, hep Hakk'a imanın hasıl ettiği kardeşliğin neticesi ve Allahü teâlânın merhamet ve ihsanıdır. Gördüğünüz her musibet ve felaket de; hep kızgınlığın, nefretin ve düşmanlığın neticesidir. Bunlar ise hakkı tanımamanın, zulüm ve haksızlık etmenin cezasıdır."

"Büyüklerin sözü, sözlerin büyüğüdür."

"Evliyanın sözünde rabbani tesir vardır."

"İnsanı kaplayan sıkıntıların birinci sebebi, Hakk'a karşı şirk ve müşrikliktir. İlim ve fen ilerlediği halde, insanlığın ufuklarını sarmış olan fesat karanlığı hep şirkin, imansızlığın, vahdetsizliğin ve sevişmezliğin neticesidir. Beşeriyet ne kadar uğraşırsa uğraşsın, sevip sevilmedikçe, ızdırıp ve felaketten kurtulamaz. Hakk'ı tanımadıkça, Hakk'ı sevmedikçe, Hak teâlâyı hakim bilip, Ona kulluk etmedikçe, insanlar, birbiri ile sevişemez. Hak'dan ve Hak yolundan başka her ne düşünülse, hepsi ayrılık ve perişanlık yoludur."

"Müslümanların öğrenmesi lazım olan bilgilere Ulum-i İslamiyye (Müslümanlık Bilgileri) denir. İslam dininin emrettiği bu bilgileri Resulullah aleyhisselam ikiye ayırmıştır. Biri, "ulum-i nakliyye", yani din bilgileri; diğeri "ulum-i akliyye" yani fen bilgileridir, buyurmuştur. Din bilgileri, dünyada ve ahirette, huzuru, saadeti kazandıran bilgilerdir.

Bunlar da ikiye ayrılır: "Ulum-i aliyye" yani yüksek din bilgileri ve "ulum-i ibtidaiyye" yani alet ilimleri. İslam ilimlerinin ikinci kısmı olan akıl bilgilerinin yani tecrübi ilimlerin iyi öğrenilmesi, ince ve derin din bilgilerinin kolay ve açık anlaşılmasına yardım eder. Riyazi fizik öğrenmek, din bilgilerini kuvvetlendirir. Astronomi, aritmetik ve geometri, dine yardımcı bilgilerdir. Tecrübi fizikteki (tecrübe ve isbat edilenlere esasen uymayan) birkaç yanlış teori ve hipotezden başka hepsi dine uymakta, imanı kuvvetlendirmektedir. İlahi fizik (metafizik) bilgilerinden,

çürük, bozuk olanları dine uymaz. Bu ilimler öğrenilince, din bilgilerinin akli ilimlere uyan ve akli bilgilerle çözülmeyen yerleri ve sebepleri meydana çıkar ve akla uygun sanılmayan, aklın erişemediği meselelerin inkâr edilemeyeceği anlaşılır.”

“Kur’an-ı kerimden ve Resul aleyhisselamın hadis-i şeriflerinden sonra en kıymetli kitap, İmam-ı Rabbanî hazretlerinin Mektubat kitabıdır. Hanefî mezhebinde en mükemmel ve en kıymetli fıkıh kitabı, İbni Abidin’in Dürrül-Muhtar haşiyesidir. Şafii’de Tuhfet-ül-Muhtac kitabıdır.”

“İslam dini, Allahü teâlânın, Cebrail ismindeki melek vasıtası ile, sevgili Peygamberi Muhammed aleyhisselama gönderdiği, insanların, dünyada ve ahirette rahat ve mesut olmalarını sağlayan, usul ve kaidelerdir. Bütün üstünlükler, faydalı şeyler, İslamiyet’in içindedir. Eski dinlerin görünür görünmez bütün iyiliklerini, İslamiyet, kendinde toplamıştır. Bütün saadetler, muvaffakiyetler ondadır. Yanılmayan, şaşırmayan, akılların kabul edeceği esaslardan ve ahlaktan ibarettir. Yaradılışında kusursuz olanlar onu reddetmez ve nefret etmez, İslamiyet’in içinde hiçbir zarar yoktur. İslamiyet’in dışında hiçbir menfaat yoktur ve olamaz.”

“Son zamanlarda, tekkeler cahillerin eline düştü. Dinden, imandan haberi olmayanlara şeyh denildi. Din düşmanları da, bu şeyhlerin sözlerini, oyunlarını ele alarak dine hurafeler karıştırdı, dedi. Halbuki bozuk tarikatçıların sözlerini, işlerini din sanmak, bunları tasavvuf büyükleri ile karıştırmak, çok yanlıştır. Dini bilmemek, anlamamaktır. Dinde söz sahibi olmak için, Ehl-i sünnet âlimlerini tanımak, o büyüklerin kitaplarını okuyup, iyi anlayabilmek ve bildiğini yapmak lazımdır. Böyle bir âlim bulunmazsa, din düşmanları, meydana boş bulup, din adamı şekline girer. Vaazları ile, kitapları ile, gençlerin imanını çalarak millet ve memleketi felakete götürürler.”

“Temiz ve yeni elbise giyiniz. Gittiğiniz yerlerde, ahlakınızla, sözlerinizle, İslam’ın vakarını, kıymetini gösterdiğiniz gibi, giyiminizle de saygı ve ilgi toplayınız.”

“Çeşitli, lezzetli yemeklerle ve tatlı, soğuk şerbetlerle bedenlerinizi rahat ve hoş tutunuz.”

“Allahü teâlâ, her şeyi bir sebep altında yaratmaktadır. Bu sebeplere, iş yapabilecek tesir, kuvvet vermiştir. Bu kuvvetlere, tabiat kuvvetleri, fizik, kimya ve biyoloji kanunları diyoruz. Bir iş yapmamız, bir şeyi elde etmemiz için, bu işin sebeplerine yapışmamız lazımdır. Mesela buğday hasıl olması için, tarlayı sürmek, ekmek, ekini biçmek lazımdır. İnsanların bütün hareketleri, işleri, Allahü teâlânın bu âdeti içinde meydana gelmektedir. Allahü teâlâ sevdiği insanlara iyilik, ikram olmak için ve azıllı düşmanlarını aldatmak için bunlara, âdetini bozarak sebepsiz şeyler yaratıyor.”

“Tek vakit namazımı kaçırmaktansa, bin kere ölmeyi tercih ederim.”

“Namaz, aman namaz, nerede ve ne şart altında olursa olsun mutlaka namaz kılın.”

“En büyük edep, ilahi hududu muhafazadır, gözetmektir.”

“Allahü teâlâ bir kuluna iman vermişse ona daha ne vermemiştir. İman vermemişse ona daha ne vermiştir!”

“Bizim meclisimizde bulunanlar, sükut içinde otursalar ve sükuttan başka bir şey görmeseler bile, din bahsinde âlim geçinenlerin hatalarını keşfederler, bir bir çıkarırlar.”

“Kur’an-ı kerim şifadır. Fakat şifa, suyun geldiği boruya tâbidir. Pis borudan şifa gelmez.”

“Gerçek keramet, kerametın gizlenmesidir. Bunun dışında görünenler, velinin irade ve

ihtiyarı ile değildir. İlahi hikmet öyle gerektiriyor demektir.”

“Allahü teâlâ sırrını eminine verir. Bilen söylemez, söyleyen bilmez.”

“Ahmaklık, hatada ısrar etmektir.”

“Din bilgileri, dünyada ve ahirette, huzuru, saadeti kazandıran bilgilerdir.”

“Allahü teâlâ dilediğini yapar. İster sebepli ister sebepsiz, dilediği gibi azap veya lütfeder. Güzel ve doğru Onun dilediğidir.”

“Allahü teâlâ bize rahmetiyle muamele etsin. Adaletiyle muamele ederse yanarız.”

“Riya olmasın diye cemaatten kaçanlar ayrı bir riya içindedirler.”

“İlim cehli izale eder, yok eder, ahmaklığı değil.”

“Cemiyetteki ruh hastalıklarının sebebi, iman eksikliğidir.”

Talebelerinden bazıları o ilim deryası büyük veliden şu sözleri ve menkıbeleri nakletmişlerdir.

Talebelerinden Hafız Hüseyin Efendi anlatır:

Tahsilimi İstanbul'da yaptım. Arabi ve Farsî'yi iyi bilirdim. Her toplulukta söz sahibiydim. Bir gün beni Abdülhakim Arvasî hazretlerine götürdüler. Maksadım orada da söz sahibi olmaktı. Kendisine çok yakın bir sandalyeye oturdum. Sohbeteye başladım. Hemen sonra sandalyede oturmaktan haya edip, yere indim. Sohbeteye, hiç bilmediğim, duymadığım şeyleri anlatıyordu. Yakınında yere oturmaktan da haya edip biraz geri çekildim. Biraz daha biraz daha derken nihayet kendimi kapının önünde buldum. Nerede ise kapıdan dışarı çıkacak hâle gelmişim. Ben yıllarca şeyhlik postunda oturmuş talebeleri olan biriydim. Seyyid Abdülhakimi görünce ancak talebe olacağımı anladım ve talebelerime:

“Seyyid Abdülhakim Efendiyi görünce, tanıyınca şeyhliğin ne olduğunu anladım, eteğine yapışmaktan başka işim kalmadı” dedim. O büyük zata talebe olmakla şereflendim.

Otuz yıl boyunca yanından ayrılmayan yakını Şakir Efendi anlatır:

Bir sabah dergahın mescidinde namaz kılıyorduk. Efendi ile ikimizdik. Her zamanki gibi beni imam yaptılar. Mescidin giriş kısmı baştan başa camekân olduğundan girişteki sofa şeklinde oturma yerinden mescidin içi apaçık görülürdü. Biz namaza hazırlanırken zevcem de gelip sofa kısmında çaylarımızı hazırlamaya koyulmuştu. Namaz ve dua bitince, sofaya geçtik. Gördük ki semaverin etrafında iki çay bardağı yerine bir sürü bardak. Zevceme, bu kadar bardağa lüzum olmadığını söyleyip, niçin ikiden çok bardak getirdin, deyince, şu cevabı aldım: “Hayret! Arkanızda büyük bir cemaat vardı. Şimdi dağılmış.”

Talebelerinden İlyas Efendi anlatır:

Bir gün yaşlı bir kadın marangoz dükkanına gelip; “Bir odalı evim var. İkinci bir oda yaptırıyorum. Kiraya verip onunla geçineceğim. Bedelini kira parasından vermek üzere, bana bir kapı ve pencere yapar mısınız?” dedi. Yarın gel, konuşuruz dedim. Maksadım, Seyyid Abdülhakim Efendi'ye gidip danışmaktı. İkinci vakti dergâhlarına gittim. Hâlimi sordular. “Müşteri geliyor mu?” dediler. “Geliyor” dedim. Fakat sormak için gittiğim kadını unuttum. “Sipariş veren oluyor mu?” dediler. “Bugün yok” dedim. “Kadın müşterileriniz oluyor mu?” buyurdular. Gene hatırlamadım. Bunun üzerine; “Bugün gelen kadının işini gör!” buyurdular. Ancak o zaman hatırlayabildim.

Bir gün Bayezid Camiinde vaaz verirlerken konu ile hiç ilgisi olmadığı halde; “Sizden biriniz, eve gidip, çocuğunu çatıya kiremitler üzerine çıkmış, güvercin kovalar görürse, bağırmadan, güzellikle, yavrum bak sana neler getirdim, şeker aldım, desin, onu tutup içeri aldıktan sonra azarlasın” buyurdu. Vaazı dinleyen Akhisarlı bir zat içinden şimdi bunun da ne ilgisi var diye geçirdi. Vaazdan sonra evine gidince baktı

ki çocuğu evin damına çıkmış, kiremitler üzerinde güvercin yakalamak peşinde, nerede ise kenardan düşecek halde. Çocuk küçük olup üç-dört yaşındaydı. Hemen Abdülhakim Efendinin nasihatlerini hatırladı ve öyle yaptı. Çocuk düşmekten kurtuldu.

Necib Fazıl Kısakürek anlatır:

Sene 1941... Almanlar sınırımızda. Ben, bir gazetede çıkan yazılarımda da üstüne bastığım gibi, İkinci Dünya Harbine girmemizin bir an meselesi olduğuna kâniim. Bu meseleyi huzurlarında savunuyorum. Lütfen dinliyorlar. Etraflarında yakınlarından birkaç kişi ve avukat Mahmud Veziroğlu isminde kendisini sevenlerden bir zat... Harbe sürüklenmek mecburiyetimizi riyazi bir vâkıa hâlinde gösteriyor ve anlatıyorum. Sonuna kadar dinledikten sonra buyurdular ki: "Harbe girilmez. Yalnız Birinci Cihan Harbinde olduğu gibi pahalılık olmasa, vesika usulü çıkmasa." Buyurdıkları gibi oldu. Harbe girmedik. Fakat pahalılık, vesika usulü milleti kavurdu. Mahmud Bey, bana bu kerameti sık sık tekrar eder ve; "Müthiş, müthiş!.. herkes harbi beklerken; "Harbe girilmez" ve kimse vesika usulünü beklemezken "O olacak" buyurmaları büyük keramet" derdi.

Faruk Bey anlatır:

Bundan yıllarca evvel, oğlum Nevzad, o zamanlar oturduğumuz apartman katının balkonundan aşağıya, beton bir zemin üzerine düştü. Çocuğu koma hâlinde bir hastaneye yetiştirdik. Ayıldı. Fakat akli melekelerini kaybetmiş haldeydi. İstanbul'a götürdük. Bütün mütehasşıs sinir ve akıl doktorlarına gösterdik. Hemen hepsi ümit göremediklerini söylediler. Bir Rum doktor erken bunama teşhisini koydu ve şifası yok hükmünü bastı. Büluğ çağındaki çocuğumu, büyük amcası Abdülhakim Efendinin kollarına teslim ettim. Çocuk tekkede kırk gün kaldı. Bu müddet içinde, onu nazarlarından ayırmadılar. Sadece; "Mahzunum, mahzunum!" diye içlenerek işi, Allahü teâlâya havale ettiler. Kırk gün sonra Nevzad, hiç bir zaman sahip olmadığı maddi ve manevi bir sıhhate kavuştu. Hukuk Fakültesini bitirdi. Uzun yıllar DSİ'de avukatlık yaptı, oradan emekli oldu. Abdülhakim Efendi, biraderzadeleri olan Faruk Işık Efendiye çok severdi. Birisini methetmek isteseydi; "Faruk hariç hepimizden iyidir" derdi. Kabri, Abdülhakim Arvası'nın ayak ucundadır.

Bayezid Camiinde; Erzincan zelzele felaketinden bir hafta kadar önce: "Allahü teâlâ, zinanın aşıkâr olduğu yerlere zelzele ile ceza verir. Erzincan gibi" buyurmuşlar. Kimse o esnada bu manayı anlayamamış, ama bir hafta sonra, duyanlar bu büyük bir kerametti, anlayamadık demişlerdir.

Talebelerinden Tahir Efendi anlatır:

Abdülhakim Efendi hazretleri buyurdular ki: "Evliyanın huzuruna dolu giden boş, boş giden dolu döner." Bir gün bana; "Tahir Efendi, evinde kitap kalmasın, kitapları evden çıkar, başkalarına ver" buyurdular. Eve gittim. Kıymetli kitaplarıma kıyamadım. Emirleri yerine gelsin diye, birkaç kitap verdim. Yatsıdan sonra yattım. Abdülhakim Efendiye gördüm. "Tahir, kitapları evden çıkardın mı?" buyurdular. Kalktım. Abdest aldım. İki rekat namaz kıldım. Yine yattım. Daha uyuyamamıştım. Abdülhakim Efendi geldi. "Hâlâ kitapları evde mi saklıyorsun?" buyurup, celâllendi. Korktum. Hemen kalkıp, bütün kitaplarımı evden çıkardım. Geldim yattım. Ancak uyuyabildim. Sonradan anladım ki, bizi terbiye etmek için, kitaplardan uzaklaştırıp, bende olanları alıp, kendinde olanları bize vermek için bu yolu seçmişlerdi.

Ne zaman Abdülhakim Efendi hazretlerine gitsem, Ziya Bey yanında otururdu. Ziya Beye bir kitap verir, okuturlar ve izah ederlerdi. Bir gün yine öyle bir sohbetle, Ziya Beye kitap okutup, kendileri izah ediyordu. İçimden, benim Arabi ve Farisim Ziya Beyden iyidir. Niçin hep ona okuturlar da, bana hiç okutmazlar diye geçti. O gece rüyada Abdülhakim Efendinin huzurunda idim. Gene Ziya Beye bir kitap vermişler, okutuyorlardı. Ama Ziya Beyi sarıklı, âlim kıyafetinde gördüm. Abdülhakim Efendi, Ziya Beyi bana gösterip; "Biz, boşuna emek vermeyiz" buyurdular. Uyanınca o düşünceme çok pişman oldum.

Bir gün Abdülhakim Efendiye gidiyordum. Yolda, kendi kendime, Abdülhakim Efendiye arz

edeyim, evliyalıkta yükselmek büyük iş, bizim küçük gayretimizle elde edilmez, himmet buyursunlar teveccüh eylesinler de, o yüksek makamlara beni kavuştursunlar diye düşünüyordum. Vardım. Bahçede yalnız oturuyorlardı. Selam verip ellerini öptüm. Yüzüme bakıp; "Tahir, şu ağaç ne ağacıdır?" buyurdu. "Manolya" dedim. "Şu nedir?" buyurdu. "Gül" dedim. "Ya Tahir, bunların suyu bir, havası bir, toprağı bir de, niçin boyları farklıdır? Mesela şu çimene ne yapılırsa gül ağacı olabilir mi, gül de, manolya kadar büyür mü?" buyurdu. "Hayır efendim" dedim. "Demek ki, farklılık istidatlarından kabiliyetten geliyor. Ve demek ki, çim; ot, gül gibi, gül de manolya gibi olmaz!" buyurup tekrar bana baktılar. "Kusurumu bağışlayın efendim" dedim.

Diş hekimi emekli albay Sabri Bey anlatır:

Abdülhakim Efendi, arada bir bana, teyemmüm nasıl yapılır diye göstererek öğretirdi. Kendi kendime, şimdi su olmayan yer yok, acaba neden bu kadar teyemmüm üzerinde duruyor derdim. Vefatından otuz sene sonra, ellerimde yara çıktı. Hatta bir başparmağımı kestiler. Doktorlar ellerine su vurmuyacaksınız dediler. Üç sene teyemmümle yani onların gösterdiği şekilde teyemmüm ederek namaz kılmak zorunda kaldım.

Halid Turhan Bey anlatır:

Bir gün ziyaretlerine gitmiştim. Kütüphanelerinden bir kitap çekip, bir yerini açıp bana verdiler ve; "Buyurun, okuyun!" buyurdular. Arapça idi. Okumaya çalıştım. Yanlış okuyunca düzeltirlerdi. Bir daha okuttular ve gene yanlışlarımı düzelttiler. Sonra; "Türkçeye çevirin!" buyurdular. Takıldığım çok ibareler oldu. Yardım ettiler, hatta kendileri tercüme ettiler. Bir daha okutup, bir daha tercüme ettirdiler. İyiye anlamıştım. Vefatlarından yirmi sene kadar sonra, kütüphane müdürlüğü için, Ankara'da imtihana girdim. İmtihanda elime bir Arapça kitap verdiler ve bir yerini açıp, okuyun dediler. Bir de ne göreyim, Abdülhakim Efendinin verdiği kitap ve açtıkları sayfa değil mi? Okudum, tercüme ettim. İmtihani kazandım. Kütüphane müdürü oldum. Ama imtihandan çıkınca, Efendinin bu büyük ve açık kerametini görünce hüngür hüngür ağladım.

---

## Seyyid Abdülhakim Arvasi Hazretlerinin Menkıbeleri

Bayezid Camiinde; Erzincan zelzele felaketinden bir hafta kadar önce: "Allahü teâlâ, zinanın aşikâr olduğu yerlere zelzele ile ceza verir. Erzincan gibi" buyurmuşlar. Kimse o esnada bu manayı anlayamamış, ama bir hafta sonra, duyanlar bu büyük bir kerametti, anlayamadık demişlerdir.

\*

Talebelerinden İlyas Efendi anlatır:

Bir gün yaşlı bir kadın marangoz dükkanına gelip; "Bir odalı evim var. İkinci bir oda yaptırıyorum. Kiraya verip onunla geçineceğim. Bedelini kira parasından vermek üzere, bana bir kapı ve pencere yapar mısın?" dedi. Yarın gel, konuşuruz dedim. Maksadım, Seyyid Abdülhakim Efendi'ye gidip danışmaktı. İkinci vakti dergâhlarına gittim. Hâlimi sordular. "Müşteri geliyor mu?" dediler. "Geliyor" dedim. Fakat sormak için gittiğim kadını unutmuşum. "Sipariş veren oluyor mu?" dediler. "Bugün yok" dedim. "Kadın müşterileriniz oluyor mu?" buyurdular. Gene hatırlamadım. Bunun üzerine; "Bugün gelen kadının işini gör!" buyurdular. Ancak o zaman hatırlayabildim.

Bir gün Bayezid Camiinde vaaz verirlerken konu ile hiç ilgisi olmadığı halde; "Sizden biriniz, eve gidip, çocuğunu çatıya kiremitler üzerine çıkmış, güvercin kovalar görürse, bağırmadan, güzellikle, yavrum bak sana neler getirdim, şeker aldım, desin, onu tutup içeri aldıktan sonra azarlasın" buyurdu. Vaazı dinleyen Akhisarlı bir zat içinden şimdi bunun da ne ilgisi var diye geçirdi. Vaazdan sonra evine gidince baktı ki çocuğu evin damına çıkmış, kiremitler üzerinde güvercin yakalamak peşinde, nerede ise kenardan düşecek halde. Çocuk küçük olup üç-dört yaşındaydı. Hemen Abdülhakim Efendinin nasihatlerini hatırladı ve öyle yaptı. Çocuk düşmekten kurtuldu.

\*

Otuz yıl boyunca yanından ayrılmayan yakını Şakir Efendi anlatır:

Bir sabah dergahın mescidinde namaz kılıyorduk. Efendi ile ikimizdik. Her zamanki gibi beni imam yaptılar. Mescidin giriş kısmı baştan başa camekân olduğundan girişteki sofa şeklinde oturma yerinden mescidin içi apaçık görülürdü. Biz namaza hazırlanırken zevcem de gelip sofa kısmında çaylarımızı hazırlamaya koyulmuştu. Namaz ve dua bitince, sofaya geçtik. Gördük ki semaverin etrafında iki çay bardağı yerine bir sürü bardak. Zevceme, bu kadar bardağa lüzum olmadığını söyleyip, niçin ikiden çok bardak getirdin, deyince, şu cevabı aldım: "Hayret! Arkanızda büyük bir cemaat vardı. Şimdi dağılmış."

\*

Necip Fazıl bey anlatır:

Efendi Hazretlerinin sohbetindeydik. Vakit gece yarısına gelmişti. İçimden, şimdi ben, bu gece yarısı, mezarların arasından nasıl inip de gideceğim diye geçiriyordum. Derhal bakışlarını Abidin'e çevirip:

"Necip Fazıl beyi sen götürürsün. Beraber gidersiniz" buyurdular. Abidin ile kol kola mezarlıktan iniyorduk. Abidin elini uzatmış bir noktayı gösteriyordu. Baktım, Efendi Hazretlerinin buldukları yerden göğe doğru bir nur çizgisi uzanıyor.

(Süleyman Kuku-Son Halkalar ve Seyyid Abdülhakîm Arvâsî'nin Külliyyatı-1.Cilt- S.332)

\*

Van valisi Tâhir Paşa zamanında Van'a tabiiyecilerden rûh nakline (reenkarnasyon) inanan bir adam gelir. Vali konağına müsâfir edilir. Geliş sebebini Tâhir Paşa'ya anlatır. Tahir Paşa ile bir müddet münâkaşadan sonra Tâhir Paşa, Seyyid Muhammed Sıddîk hazretlerini çağırır. Konağı teşrif eder. Tâhir Paşa:

"Buraya enteresan bir adam geldi. Bozuk fikrini yayarsa, zararlı olur. Ne dersin, ne edelim?" Der.

Cevâbında: "Onu bir ânda ilzam edemem, konuşma çok uzar. Onu birkaç kelime ile ancak Efendi hazretleri mağlûb eder" der.

Başkale'ye telgraf çekilir. "Muhammed Sıddîk ağır hastadır, hemen teşrifinizi dilemektedir" denir. Efendi hazretleri telgrafı alır almaz, atına atlayıp Van'a gelir. Muhammed Sıddîk Efendi'yi bulur. Hastayım, hastalığım şudur, deyip tabiiyeciden ve maksadından bahseder. Efendi hazretleri:

"Altı yaşında bir eşeği bahçeye bağlatın ve aç ve susuz bırakın. O kimse ile bahçede görüşeceğiz. Yer hazırlatın" buyurur. Bahçeye gelirler. Konuya geçmeden Efendi hazretleri tabiiyeciye: Hoş geldiniz, nerelisiniz, evli misiniz, babanız öleli kaç sene oldu? Diye sorar ve sormağa devam eder. Tabiiyeci: "Siz Kürd hocalar birisi ile karşılaşınca böyle fuzûli sorular sorarsanız. Sizin buraya getirilmeniz ne için ise, onun hakkında konuşalım" der. Efendi Hazretleri:

"İddianızı duymuşum. Yalnız, siz çok insafsız bir kimsesiniz. İnsafsızlarla ilmî münazara yapmamağı tercih ederim" buyurur. Neden insafsız imişim, der. İfâdenize göre babanız altı yıl önce ölmüş ve aynı zamanda, şuracıkta deminden beri anırıp duran şu eşek dünyaya gelmiş ve babanızın ruhu ona geçmiş. Ben böyle iddia ediyorum. Aksini isbât edebilir misin? Buyurur. Tabiiyeci cevâb veremez, mağlûb olur ve Efendi hazretlerinin büyüklüğünü kabul eder. Efendi hazretleri de ona ilmî olarak gayet genişçe, rûh naklinin imkânsızlığını anlatır. İtikadını düzelttikten sonra Tahir

Paşa'ya götürür ve: "İşte bir iddia ile buraya kadar gelmiş bir adamı, bir eşekten misâl vererek Müslüman ettim" buyurur. Sonra ifsâd ettiği kimseleri düzeltmede Tâhir Paşa'dan yardım ister.

(Süleyman Kuku-Son Halkalar ve Seyyid Abdülhakîm Arvâsî'nin Külliyyatı-1.Cilt- S.274)

\*

Sultan Vahîdeddin Hân, Ramazan-ı şerîfde Topkapı Sarayı'ndaki Hırka-ı Şerîf dâiresini ziyaret edeceği zaman, Efendi Hazretlerini de davet etti. Diğer ileri gelen devlet adamları ve din adamları da hâzır idi. Bu menkıbeyi anlatan Efendi hazretlerinin hizmeti ile şereflenen Şâkir efendi der ki:

Sultan, tam Hırka-ı Seâdetin bulunduğu odanın kapısına gelince: Abdülhakîm Efendi nerededir? Diye sormuş. Oradaki kalabalık birbirine bakmışlar, o isimde birini tanımıyorlardı. Arkaya doğru haber vermişler. Efendi Hazretleri: "Benim ismim Abdülhakîm'dir" deyince, sultan sizi istiyor deyip, hemen yol açmışlar. Sultan kendilerini bekleyip, yan yana, biri dünya, biri âhiret sultanı, Sultan-ül enbiyânın (sallallahü teâlâ aleyhi ve âlini ve sellerri) seâdetlû hırkalarının bulunduğu odaya girmişler ve beraber ziyaret etmişler. Çıkınca sultan, teberrüken orada olanlara birer mendil hediye etmiş. Efendi hazretlerine ise, iki mendil hediye etmiştir. Ben dış kapıda Efendiyi bekliyordum. Geldiler ve ziyaretlerini anlattılar. "Sultan herkese bir mendil verdi, bana iki tane verdi, birisi senindir" buyurup birini bana verdiler. Bu da Sultanın kalb gözünün açık ve uyanık olduğunun bir işaretidir.

(Süleyman Kuku-Son Halkalar ve Seyyid Abdülhakîm Arvâsî'nin Külliyyatı-1.Cilt- S.298)

\*

Yine bir defasında Efendi Hazretlerini bir düğüne davet etmişler. Gitmiş. Oturdukları odadaki bir sehpanın üzerindeki kitabı alıp birkaç satır okuyup yerine koymuşlar. Daha sonra sevdiklerinden birine: "O kitap Abdullah Cevdet'in bir romanıydı. Elime alıp birkaç satır okumakla kalbimde hâsıl olan zulmeti on beş günde zor def'edebildim. Onun ismi Abdullah Cevdet değil, Aduvnullah Cevret'tir." buyurdular. s.305

Üstad'ın Abdullah Cevdet hakkındaki yazısı için tıklayınız:

<http://www.n-f-k.com/nfkforum/index.php?sh...pic=4349&st>

—

Bir gün elimde, Diyanet İşleri reisliği de yapmış olan Şerafettin Yalıtıkaya'nın Ehli Sünnet ve İmam-ı Azam hazretleri hakkında yazmış olduğu bir risale ile efendi hazretlerine geldim. "Elindeki nedir?" buyurdular. Söyledim. "Okuyun" dediler. Altmış küsur sahifelik bir kitabcıktı. Sonuna kadar hepsini okuttular. Sonra buyurdular ki: "İçindekilerin hepsi doğrudur. Fakat müellifi pistir. Onun için sen de bu kitabı bir daha okuma!" s.306

—

Sultan Abdülhamîd Hân vefat edince, Efendi'nin şeyhi, hocası ve mürşidi Seyyid Fehîm hazretlerinin (kuddise sirruh) oğlu Ma'sûm efendi: "Efendi Hazretleri, Abdülhamîd Hân Hakkın mağrifetine kavuştu" dedi. Efendi Hazretleri: "Hepsi o kadar mı?" buyurdu. Ma'sûm Efendi, "Bundan büyük hangi ni'met olur?" dedi. Efendi buyurdu: "Bundan büyük şu olur ki, o kabre konduğu andan itibaren Arş-ı a'zamdan kabrine nurdan bir sütun inmekte, onu ihata etmektedir." s.307

—

Efendi Hazretleri meşverete çok ehemmiyet verirdi. Bu sünnetin devamını tenbîh ve tavsiye ederdi. Hadîs-i Şerîf mucibince: "Meşveret edecek kimseyi bulamazsanız, taşla anlatın" buyurulmuş olduğundan Efendi Hazretleri bazen onlara göre bir taş mesabesinde bulunan bu fakirle meşveret ederdi. Bir defasında: "Hilmî, gözümde katarakt var,



ameliyat olayım mı, sen ne dersin?" buyurdular. Bu teknik bizim memleketimizde çok gelişmiş değil, tavsiye etmem efendim" dedim. "Ben de öyle düşünüyordum" buyurdular. s.310

Hilmî Bey hocamızın Fâtih'deki evinde bir hafta kadar müsâfir edildim. Kendileri eczaneye gider, ben yukarıki salonda, onların emri ile Mektûbât üzerinde çalışır, onlar işeten dönünce, yaptıklarımı, okuduklarımı, yazdıklarımı sorar, bunlar üzerinde konuşurduk. Bir defasında: Efendim, Muhammed Ma'sûm hazretleri, filân mektûbda: "Zamanımızın halîfesi..." buyuruyor. O zaman hilâfet merkezi İstanbul idi. Hindistan'da da, ya'nî aynı zamanda iki halîfe mümkün mü?" diye arz ettim. Tebessüm edip: "Ben de bunu okuduğum zaman, sizin gibi tereddüde düştüm ve Efendi hazretlerine suâl ettim. Buyurdular ki, o zaman Hindistan'daki Timuroğulları [Babürîler] devleti ile Osmanlı devlet-i aliyyesinin birbiriyle hemen hemen münâsebeti yok gibi idi. Ya'nî iki ayrı dünyâ gibi idiler. Böyle olunca, aynı anda iki halîfe olması mümkündür." s.307

Abdülkadir efendi anlattı: Efendi Hazretleri ile Eyyûb Câmîi şerifinde öğle namazını kıldık. Sonra Halid bin Zeyd Ebu Eyyûb Ensari hazretlerinin (radıyallahü anh) türbesine girdik. Başka kimse yoktu. Sandukanın ayak ucunda, yan yan yana diz üstü oturduk. "Yanıma sokul ve gözlerini kapa!" buyurdu, öyle yaptım. Bir de ne göreyim! Hazreti Hâlid (radıyallahü anh) karşımızda ayakta duruyor. Yanımıza geldi. Uzun boylu, iri yapılı, seyrek sakallı, nûr yüzlü idi. Elini öptüm. İkisi yavaş sesle konuştular. Ben işitmiyordum, edeble onları seyrediyordum. Sonra Efendinin sesi kulağıma geldi. "Gözünü aç" buyurdu. Açtım. İkimizi sandukanın yanında oturur halde gördüm. Sokağa çıktık. İkinci ezanı okunuyordu. O kadar zaman kalmışız. Yaz günü idi. Öğlen ikinci arası uzun idi. Efendi Hazretleri: Ne gördün?" buyurdu. Anlattım. "Ben hayatta iken kimseye söyleme" buyurdu. Şimdi vefatından yirmidört sene geçmiş oluyor, sorduğun için sana anlattım, dedi. s.320

Efendi Hazretlerinin mübarek oğulları Ahmed Neyyir Mekki efendi anlatıyor: Babam İstanbul'a geldikten bir müddet sonra Erbilli Es'ad efendiyi ziyarete gitti. Tanıdığı halde, icab eden hürmet ve edebin asgarisini göstermedi. Kendisi divanda oturduğu halde, babamı kapıya yakın ve yerde oturttu. Başının üstünde (yâ Seyyidem Tâhâ) yazılı bir levha asılı idi. Babam: "Bu seyyidem Tâhâ dediğiniz, bizim bildiğimiz Seyyid Tâhâ hazretleri midir?" Diye suâl edince o Tâhâ-i Harîrî'dir. Seyyid Tâhâ hazretlerinin halîfesidir, dedi. Babam: "Bendeniz, Seyyid Tâhâ hazretlerinin bütün halîfelerini, hal tercemeleri, menkıbeleri ile bilirim, içlerinde bu isimde bir zât yoktur" buyurunca, Es'ad efendi: O Seyyid Tâhâ'dan rüyada hilâfet almıştır" cevâbını verdi. Biraz sonra kalktılar ve Efendi babam: "O kadar câhildir ki, hilâfetin rüyada değil, uyanırken yazılıp verileceğini dahî bilmiyor. Kusuruna bakılmaz. Sultan Abdülhamîd Hân tahta geçince, bu zât, sarayın etrafında dolaşır, hizmetçi kadınlara fal bakardı. Bunun için Sultan onu İstanbul'dan uzaklaştırdı. Ve Sultan Abdülhamîd Hân tahttan indirilince tekrar İstanbul'a geldi. Bu sefer şeyh olarak. Eh, zaman değişti, dünkü falcılar bugün şeyh oldu. Bize muamelesine gelince, Kaba bir kürd hocaya yapılırsa dahi ayıb sayılacak harekette bulundu" buyurdu ve ilâve etti: "Esad efendi bir tesbîh mikdarı zikr edemez. Nerede şeyhlik!" s.314

(Süleyman Kuku-Son Halkalar ve Seyyid Abdülhakîm Arvâsî'nin Külliyyatı-1.Cilt- muhtelif iktibasların sayfa numaraları verilmiştir.)

\*

\*Kurânı kerimin harfleri Arab harfleri değildir. Yüzbinlerce seneden beri Adem aleyhisselâm'ın hilkat-i beşriyyesinin ibtidâsından beri, bu harfler vardır. Adem aleyhisselâm'a nazil olan suhulardan biri de bu harflerle idi. Arzın her bir

katresinde, her kumun içinde aynı hatlar yazılı idi. Ve bu harfler Arab zamanlarına tesadüfle, ta zaman-ı ahire kadar kemal ve cemalini gaib etmedi. s.388

\*Efendi Hazretlerinden anlattı:

"Beşiktaş'ta Sinan Paşa Câmî'inde va'z etmişim, çıkıyordum. Kapı önünde duran bir saray arabasından kibar bir bey inip: "El-melikü yakraüsselâm ve yed'ûke iletta'âm" dedi. Ya'nî Pâdişâhımız sana selâm ediyor ve seni iftara çağırıyor. Araba ile saraya gittik. İstanbul'un seçilmiş, vaizleri, imamları davet edilmiş idi. Mükellef bir yemekten sonra ser muhâsıb geldi. Pâdişâhın selâmı var hepinizden rica ediyor: "Anadolu'da küffâr ile harb eden kuva-yı milliyenin galib gelmesi için dua etmenizi ve Anadolu'daki mücâhidlere para, mal ve dua ile yardımcı olmaları, eli silâh tutanların onlara katılmaları için milleti teşvik etmenizi istiyor" dedi. Bu emir üzerine Anadolu'ya çok insan gönderdim. Çok yardım yapılmasına sebep oldum." S.298

\*Bâyezid camiinde, Erzindan'daki büyük zelzele felaketinden bir hafta kadar önce "Allahu Teala, zinanın aşikare olduğu yerlere zelzele ile ceza verir. Ke Erzindan = Erzindan gibi" buyurur. Fakat o esnada kimse bu işareti değerlendiremez, ama bir hafta sonra o büyük felaketin duyulmasıyla, bu büyük kerameti anlayamadık, derler. S.288

\*Efendinin ashabından biri de Cevad bey'dir. Orgeneral Celal Bulutlar'ın kayın pederidir. Efendinin kadim dostlarından ve eshabından idi. Şöyle anlattı: Sakarya harbi sıralarında idi. Üsteğmendim. Ordumuz ricat ediyor ve Ankara'nın boşaltılması faaliyetine girişilmiş idi. Efendi hazretleri bana emr etti ve:

Hemen Ankara'ya git, orduya katıl ve her şeyden evvel Fevzî Paşa'ya [Maraşal Fevzi Çakmak] çık ve de ki: "Beni buraya kendi hâlinde bir Müslüman gönderdi. Yılmasınlar, sebat etsinler, zafer muhakkaktır, diyor". Gittim. Maraşal Fevzî Çakmak Paşa'yı gördüm ve Efendi Hazretlerinin buyurduklarını aynen söyledim. Teşekkür etti. Bir rivayette şükür secdesi yaptı. Orduya katıldım. Harbe girdim. Yaralandım ve ma'lûl yüzbaşı olarak tekaüde ayrıldım. Zaferi de gözlerimle gördüm. Âh Efendi!...

\*Ahmed bey anlattı: Emirgân'da çimende namaz kılacaktık. İleride radyodan müzik sesi geliyordu. Efendi, imamete geçti. Cevâd bey radyoyu susturmak için koştı. Efendi: "Çağırın, gelsin!" buyurdu. Sonra, Allahu ekber deyip namaza durduk. Tekbîr sesi ile, radyonun sesinin kesilmesi bir oldu. Namazı huzurla kıldık. Namazdan sonra bahçe [gazino] sahibine, radyoyu bilerek mi kapattın, dedik. Hayır, aniden bütün cereyanlar kesildi, dedi. S.337

\*Farika abladan dinledim: Küçük kızlar idik. Efendi Babaya gelip, çarşıya gideceğiz, bize biraz para verir misiniz dedik. "Sizi yaramazlar, yine sinemaya gideceksiniz!" buyurdu. Hayır Efendi Baba, ihtiyaçlarımız var, dedik. Bize para verdi. Çarşıya indik. Sinemaya gittik. Geldik. Efendi Babanın elini öptük. "Hani, sinemaya gitmeyecektiniz" buyurdu. Gitmedik, dedik. Bana hitab edip: "Farika, sen sinemada direğin dibinde oturmadın mı? Niçin inkâr ediyorsun. Hem yapıyorsun, hem de yalan söylüyorsun" buyurunca, o kadar mahcûb oldum, o kadar utandım kî, yerin dibine girdim desem, mübalâğa etmemiş olurum. "Efendi baba, afv edin, bir daha yapmam" diyebilirdim neyse. O zaman Efendinin ne büyük velî olduğunu bir daha yakînen anladım.s.348

(Süleyman Kuku-Son Halkalar ve Seyyid Abdülhakîm Arvâsî'nin Külliyyatı-1.Cilt- muhtelif iktibasların sayfa numaraları verilmiştir.)

# Abdülhakim Arvasi Hazretlerinin Kıymetli Sözlerinden Bazıları

Üstad'ın Hocası Seyyid Abdülhakim Arvasi Hazretlerinden Bazı Kıymetli Sözleri:

\*Son zamanlarda, tekkeler cahillerin eline düştü. dinden, imandan haberi olmayanlar şeyh denildi. Din düşmanları da, bu şeyhlerin sözlerini, oyunlarını ele alarak "dine hurafeler karışmıştır, İslam dini bozulmuştur" dedi. Halbuki bozuk tarikatçıların sözlerini, işlerini din sanmak, bunları tasavvuf büyükleri ile karıştırmak çok yanlıştır.dini bilmemek, anlamamaktır. Dinde söz sahibi olmak için, Ehl-i Sünnet alimlerini tanımak, o büyüklerin kitaplarını okuyup, iyi anlayabilmek ve bildiğini yapmak lazımdır. Böyle bir alim bulunmazsa, din düşmanları meydanı boş bulup, din adamı şekline girer. Vaazları ile kitabları ile gençlerin imanını çalmağa saldırarak millet ve memleketi felakete götürür.

\*Allahü teala, herşeyi bir sebep altında yaratmaktadır. Bu sebeblere, iş yapabilecek tesir, kuvvet vermiştir. Bu kuvvetlere, tabiat kuvvetleri, fizik, kimya ve biyoloji kanunları diyoruz. Bir iş yapmamız, bir şeyi elde etmemiz için, bu işin sebeplerine yapışmamız lazımdır. Mesela buğday hasıl olması için, tarlayı sürmek, ekmek, ekini biçmek lazımdır. İnsanların bütün hareketleri, işleri, Allahü tealanın bu adeti içinde meydana gelmektedir. Allahü teala sevdiği insanlara iyilik, ikram olmak için ve azılı düşmanlarını aldatmak içi, adetini bozarak sebepsiz şeyler yaratıyor.

\*Temiz ve yeni elbise giyiniz. Gittiğiniz yerlerde, ahlakınızla, sözlerinizle, İslam'ın vekarını, kıymetini gösterdiğiniz gibi, giyinmenizle de saygı ve ilgi toplayınız.

\*Helal olan elbiseleri ve yemekleri ve şerbetleri lüzumu kadar kullanınız.

\*Her peygamber, kendi zamanında, kendi mekanında, kendi kavminin hepsinden, herbakımdan üstündür. Muhammed aleyhisselam ise her zamanda, her melekette, yani dünya yaratıldığı günden, kıyamet kopuncaya kadar, gelmiş ve gelecek, bütün varlıkların her bakımdan en üstünüdür. Hiç kimse, hiçbir bakımdan onun üstünde değildir. Bu olamayacak bir şey değildir. Dilediğin yapan, her istediğini yaratan onu böyle yaratmıştır. Hiçbir insanın onu methedecek gücü yoktur. Hiç bir insanın onu tenkid edecek iktidarı yoktur.

\*Hak tealanın hakimliğini tanıdığınız, emaneti ve emniyeti bozmayarak çalıştığınız zaman, birbirinizi ne kadar sevecek, ne kadar bağlı kardeşler olacaksınız. Sizin o kardeşliğinizden Allah'ın merhameti neler yaratacaktır. Kavuştuğunuz her nimet, hep hakka imanın hasıl ettiği kardeşliğin neticesi ve Allahü tealanın merhamet ve ihsanıdır. Gördüğünüz her musibet ve felaket de hep kızgınlığın, nefretin ve düşmanlığın neticesidir. Bunlar ise hakkı tanımamanın, zulm ve haksızlık etmenin cezasıdır.

\*Büyüklerin sözü, sözlerin büyüğüdür.

\*Evliyanın sözünde rabbani tesir vardır.

\*İnsanı kaplayan sıkıntıların birinci sebebi, Hakk'a karşı şirk ve müşriklidir. İlim ve fen ilerlediği halde, insanlığın ufuklarını sarmış olan fesad karanlığı hep şirkin, imansızlığın, vahdetsizliğin ve sevişmezliğin neticesidir. Beşeriyet ne kadar uğraşırsa uğraşsın, sevip sevilmedikçe, ızdırap ve felaketden kurtulamaz. Hakk'ı tanımadıkça, Hakk'ı sevmedikçe, Hak teelayı hakim bilip,ona kulluk etmedikçe, insanlar birbiri ile sevişemez. Hak'dan ve hak yolundan başka her ne düşünülürse, hepsi ayrılık ve perişanlık yoludur.

\*Müslümanların öğrenmesi lazım olan bilgilere Ulum-i İslamiye (Müslümanlık bilgileri) denir. İslam dininin emr ettiği bu bilgileri Resulullah aleyhisselam ikiye ayırmıştır. Biri, Ulum-i Nakliyye (dini bilgiler) diğeri Ulum-i Akliyedir (fenni bilgiler)buyurmuştur. Din bilgileri, dünyada ve ahiretde huzuru, saadeti kazandıran bilgilerdir. Bunlar da ikiye ayrılır: Ulum-i Aliyye (yüksek din bilgileri) ve Ulum-i İbtidaiyyedir (Alet ilimleri) İslami ilimlerinden ikinci kısmı olan akli bilgilerin yani tecrübi ilimlerin iyi öğrenilmesi, ince ve derin din bilgilerinin kolay ve açık anlaşılmasına yardım eder. Riyasi fizik öğrenmek, din bilgilerinin kuvvetlendirir. Astronomi, aritmetik ve geometri dine yardımcı bilgilerdir. Tecrübi fizikteki birkaç yanlış teori ve hipotazden başka hepsi dine uymakta, imanı kuvvetlendirmektedir. İlahi fizik (meta-fizik) bilgilerinden, çürük, bozuk olanları dine uymaz. Bu ilimler öğrenilince, din bilgilerinin akli ilimlere uyan ve akli bilgilerle çözülmeyen yerleri ve sebepleri meydana çıkar ve akla uygun sanılmayan, aklın erişemediği meselelerin inkar edilemeyeceği anlaşılır.

\*Kur'an-ı Kerimden ve Resul aleyhisselamın Hadis-i Şeriflerinden sonra en kıymetli kitap, İmam-ı Rabbanî hazretlerinin "kuddise sirruh" Mektubat kitabıdır. Hanefî mezhebinde en mükemmel ve en kıymetli fıkıh kitabı İbni Abidin'in (Dürrül-Muhtar) haşiyesidir. Şaffî'de (Tuhfet-ül muhtac) kitabıdır.

\*İslam dini, Allahü tealanın, Cebrail ismindeki melek vasıtası ile, sevgili Peygamberi Muhammed aleyhisselama gönderdiği, insanların,dünyada ve ahiretde rahat ve mesut olmalarını sağlayan, usul ve kaidelerdir. Bütün üstünlükler, faideli şeyler İslamiyetin içindedir. Eski dinlerin görünür görünmez bütün iyiliklerini İslamiyet kendinde toplamıştır. Bütün saadetler, başarılar ondadır. Yanılmayan, şaşırmayan, akılların kabul edeceği esaslardan ve aklaktan ibarettir. Yaradılışında kusursuz olanlar, onu red etmez ve nefret etmez.. İslamiyetin içinde hiç bir zarar yoktur. İslamiyetin dışında hiçbir menfaat yoktur ve olamaz..

\*

her sözünde hikmet , her hareketinde nasihat bulunan Seyyid Abdülhakîm hazretleri vefâtlarına yakın: "İstanbul câmi'lerinde, otuz seneye yakın, yalnız îmânı ve Ehl-i sünnet i'tikâdını ve islâmın güzel ahlâkını anlatmağa çalışdım. Anlayan üçü beşi geçmedi. Buradaki îmân âmentünün esasları değildir. Allahü teâlâyâ inanan kimse kul hakkını düşünse, nasıl ayaklarını uzatıp da yatabilir?" buyurmuştu.

Efendi hazretleri va'zlarında hep îmân ve i'tikad üzerinde durur; amelî meselelerden fazla bahsetmezlerdi. Hatta çok sevdikleri Yusuf Ziyâ bey, Cuma günü bir laz hocanın va'zında, Hanefî mezhebinde olup da dış doldurtanların, dış kaplatanların gusl abdestinin sahih olmayacağını, cünüp gezdiklerini işitmişti. Efendi hazretlerine gelip anlattı. Efendi hazretleri "Doğru söylemiş ama, noksan söylemiş. Böyle olanlar Şâfiî mezhebini taklid ederlerse, cünüp gezmekten kurtulurlar" buyurdu

\*

Abdülhakim Arvasi hazretlerinden :

"Allahü teâlâ sırrını eminine verir. Bilen söylemez, söyleyen bilmez."

"Ahmaklık, hatada ısrar etmektir."

"Din bilgileri, dünyada ve ahirette, huzuru, saadeti kazandıran bilgilerdir."

"Allahü teâlâ dilediğini yapar. İster sebepli ister sebepsiz, dilediği gibi azap veya lütfeder. Güzel ve doğru Onun dilediğidir."

"Allahü teâlâ bize rahmetiyle muamele etsin. Adaletiyle muamele ederse yanarız."

\*

## Önemli Tavsiyeleri

Allah'ın emir ve yasaklarını insanlara anlatan ve kendisine Silsile-i aliyye adı verilen büyük alimlerden Abdülhakim Arvasi Efendi, sohbet ve vaazlarında İslam'ın özüne yönelik çok önemli anlatımlar yapmıştır.

Seyyid Abdülhakim Arvasi Efendi, Allah'ın dünya üzerindeki herşeyi yaratırken onu bir sebebe bağladığını ve insanların birşeyin olması için Allah'a dua ederek sebeplere sarılması gerektiğini söylemiştir:

"Allahü Teala, herşeyi bir sebep altında yaratmaktadır. Bu sebeplere, iş yapabilecek tesir, kuvvet vermiştir. Bu kuvvetlere, tabiat kuvvetleri, fizik, kimya ve biyoloji kanunları diyoruz. Bir iş yapmamız, bir şeyi elde etmemiz için, bu işin sebeplerine yapışmamız lazımdır. Mesela buğday hasıl olması için, tarlayı sürmek, ekmek, ekini biçmek lazımdır. İnsanların bütün hareketleri, işleri, Allahü Teala'nın bu adeti içinde meydana gelmektedir. Allahü Teala sevdiği insanlara iyilik, ikram olmak için ve azılı düşmanlarını aldatmak için bunlara, adetini bozarak sebepsiz şeyler yaratıyor." (Seyyid Abdülhakim Arvasi)

Kardeşliğin önemini şu sözleriyle vurgulamıştır:

"Hak Teala'nın hakimliğini tanıdığınız, emaneti ve emniyeti bozmayarak çalıştığınız zaman, birbirinizi ne kadar sevecek, birbirinize ne kadar bağlı kardeşler olacaksınız. Sizin o kardeşliğinizden Allah'ın merhameti neler yaratacaktır. Kavuştuğunuz her nimet, hep Hakk'a imanın hasıl ettiği kardeşliğin neticesi ve Allahü Teala'nın merhamet ve ihsanıdır. Gördüğünüz her musibet ve felaket de; hep kızgınlığın, nefretin ve düşmanlığın neticesidir. Bunlar ise Hakk'ı tanımamanın, zulm ve haksızlık etmenin cezasıdır." (Seyyid Abdülhakim Arvasi)

Allah'a şükretmenin önemini ise şöyle anlatmıştır:

"Hamd, O nimet vericiyi ibadetle bilmektir. Şükür, Hakk'ın kuluna verdiğini O'nun yolunda kullanmaktır. (Maneviyet Dünyamızda İz Bırakanlar, Vehbi Vakkasoğlu, s. 29)

İslam'ın tebliği için temizliğe ve giyim kuşama son derece önemi veren Arvasi Efendi, müminlerin de buna önem vermeleri için onları teşvik etmiştir:

Beşeriyet ne kadar uğraşırsa uğraşsın, sevip sevilmedikçe, ızdırap ve felaketten kurtulamaz. Hakk'ı tanımadıkça, Hakk'ı sevmedikçe, Hak Teala'yı hakim bilip, O'na kulluk etmedikçe, insanlar birbirini sevemez. Hak'tan ve Hak yolundan başka her ne düşünülse, hepsi ayrılık ve perişanlık yoludur." (Seyyid Abdülhakim Arvasi)

Bu makale, İlmi Mercek Dergisi 05. sayı (Kasım 2004) 46. sayfada yayınlanmıştır.

\*

Allah'ın yaktığı çerağı nefesleriyle söndürmek isteyenler, ancak sakallarının tutuşmasıyla kalırlar.

.....  
Ahirete en büyük azap, bu dünyada mürşitlik taslayarak Allah'ın yolunu kesenleredir.

.....  
Allah sırrını eminine bildirir; bilen söylemez, söyleyen de bilmez.

.....  
Anlamak lazım değil, inanmak lazımdır.

.....  
Yarın ahirete affım için güvенеbileceğim ne amel, ne iyilik hiçbir şeyim mevcut

değildir. Yalnız küfür timsaline duyduğum gayz (hiddet) ve buğz (sevmeme hissi) belki yeter.

.....  
Riya olmasın diye cemaat namazından kaçanlar bilmelidir ki, bu hareketleri ayrıca bir riyadır.

.....  
Bir ilmin butlanı (yanlışlığı) ancak onu müntehasında (son aramasında) belli olur.

.....  
Nasıl çatal bıçakla bir yemeğin lezzeti bulunamazsa bu işte akılla halledilemez.

.....  
Hakk'a mahsus bir sıfatı insana, insana göre bir sıfatı da Hakk'a isnad etmek küfür ve İlahi gazabı davet eder.

.....  
Allah'ın kahrından rahmetine sığınmanın yolu, iman, tevhid, taat (Allah'a itaat) ve ibadet..

.....  
Yüksek sesle dua edilmez. Duada kendi şanına lâıyk olanı istemelidir. Duanın reddinden büyük bela olamaz. Gizli ve düşkün tavırlı dua, kabulü gerektirir. Allah'ın sana dua ettirmesi kabule işarettir.

.....  
Haramlardan korkan zâhiddir, şüpheliden korkan ise velî.

.....  
Hamd, o nimet vericiyi ibadetle bilmektir. Hamd, İlâhî Zâtı vasıflandırmaktır. Şükür, Hakk'ın kuluna verdiği O'nun yolunda kullanmaktır.

Es'Seyyid Abdülhâkîm-î Arvâsî Hazretleri (R.A.)

\*

#### **Abdülhakim Arvasi hazretlerinin kıymetli sözlerinden bazıları:**

"Kur'an-ı kerimden ve Resul aleyhisselamın hadis-i şeriflerinden sonra en kıymetli kitap, İmam-ı Rabbanî hazretlerinin Mektubat kitabıdır. Hanefî mezhebinde en mükemmel ve en kıymetli fıkıh kitabı, İbni Abidin'in Dürrül-Muhtar haşiyesidir. Şafii'de Tuhfet-ül-Muhtac kitabıdır."

"Son zamanlarda, tekkeler cahillerin eline düştü. Dinden, imandan haberi olmayanlara şeyh denildi. Din düşmanları da, bu şeyhlerin sözlerini, oyunlarını ele alarak dine hurafeler karıştırdı, dedi. Halbuki bozuk tarikatçıların sözlerini, işlerini din sanmak, bunları tasavvuf büyükleri ile karıştırmak, çok yanlıştır. Dini bilmemek, anlamamaktır. Dinde söz sahibi olmak için, Ehl-i sünnet âlimlerini tanımak, o büyüklerin kitaplarını okuyup, iyi anlayabilmek ve bildiğini yapmak lazımdır. Böyle bir âlim bulunmazsa, din düşmanları, meydana boş bulup, din adamı şekline girer. Vaazları ile, kitapları ile, gençlerin imanını çalarak millet ve memleketi felakete götürürler."

"Temiz ve yeni elbise giyiniz. Gittiğiniz yerlerde, ahlakınızla, sözlerinizle, İslam'ın vakarını, kıymetini gösterdiğiniz gibi, giyiminizle de saygı ve ilgi toplayınız."

"Çeşitli, lezzetli yemeklerle ve tatlı, soğuk şerbetlerle bedenlerinizi rahat ve hoş tutunuz."

"Allahü teâlâ, her şeyi bir sebep altında yaratmaktadır. Bu sebeplere, iş yapabilecek tesir, kuvvet vermiştir. Bu kuvvetlere, tabiat kuvvetleri, fizik, kimya ve biyoloji kanunları diyoruz. Bir iş yapmamız, bir şeyi elde etmemiz için, bu işin sebeplerine yapışmamız lazımdır. Mesela buğday hasıl olması için, tarlayı sürmek, ekmek, ekini biçmek lazımdır. İnsanların bütün hareketleri, işleri, Allahü teâlânın bu âdeti içinde meydana gelmektedir. Allahü teâlâ sevdiği insanlara iyilik, ikram olmak için ve azılı düşmanlarını aldatmak için bunlara, âdetini bozarak sebepsiz şeyler yaratıyor."  
"Tek vakit namazımı kaçırmaktansa, bin kere ölmeyi tercih ederim."

"Namaz, aman namaz, nerede ve ne şart altında olursa olsun mutlaka namaz kılın."

"En büyük edep, ilahi hududu muhafazadır, gözetmektir."

"Allahü teâlâ bir kuluna iman vermişse ona daha ne vermemiştir. İman vermemişse ona daha ne vermiştir!"

"Bizim meclisimizde bulunanlar, sükut içinde otursalar ve sükuttan başka bir şey görmeseler bile, din bahsinde âlim geçinenlerin hatalarını keşfederler, bir bir çıkarırlar."

"Kur'an-ı kerim şifadır. Fakat şifa, suyun geldiği boruya tâbidir. Pis borudan şifa gelmez."

"Gerçek keramet, kerametın gizlenmesidir. Bunun dışında görünenler, velinin irade ve ihtiyarı ile değildir. İlâhi hikmet öyle gerektiriyor demektir."

"Allahü teâlâ sırrını eminine verir. Bilen söylemez, söyleyen bilmez."

"Ahmaklık, hatada ısrar etmektir."

"Din bilgileri, dünyada ve ahirette, huzuru, saadeti kazandıran bilgilerdir."

"Allahü teâlâ dilediğini yapar. İster sebepli ister sebepsiz, dilediği gibi azap veya lütfeder. Güzel ve doğru Onun dilediğidir."

"Allahü teâlâ bize rahmetiyle muamele etsin. Adaletiyle muamele ederse yanarız."

"Riya olmasın diye cemaatten kaçanlar ayrı bir riya içindedirler."

"İlim cehli izale eder, yok eder, ahmaklığı değil."

"Cemiyetteki ruh hastalıklarının sebebi, iman eksikliğidir."

Talebelerinden bazıları o ilim deryası büyük veliden şu sözleri ve menkıbeleri nakletmişlerdir.

\*

" Dünyada haram işleyen kimse, ahirette ondan mahrûm kalır. Burada helal şeyleri kullananlar, orada, o şeylerin hakikatine kavuşur. Meselâ, bir erkek, dünyada haram olan ipeği giyerse, ahirette ipek giymekten mahrûm edilir. İpek ise, Cennet elbisesidir. O hâlde, bu günahı temizlenmedikçe, Cennete giremez demektir. Cennete girmiyen de Cehenneme girer. Çünkü, ahirette, bu ikisinden başka yer yoktur. "

"Dinimizin bildirdiği birşeyde şüpheye düşen kimse, Allahü teâlâ ve O'nun Peygamberi, bu şey ile neyi bildirmek istemiş ise, öylece imân ettim, inandım demelidir. Hemen şüphesini giderecek bir din âlimi aramalıdır. İlmine ve dine bağlılığına güvenilir, zeki, ârif, haramlardan kaçınan, din bilgilerinin inceliklerini bilen, müşkilleri çözebilen bir zâtı arar, bulur. Bundan aldığı cevab, şüphesini giderince, artık öylece imân eder. Böyle bir zâtı aramak farzdır. Tesâdüfe bırakmayıp, hemen aramalıdır. Bulamazsa veya bulup ta şüpheden kurtulamazsa, Allahü teâlânın ve Reslünün

dilediği gibi inandım demeli ve şüphesinin giderilmesi için, Allahü teâlâyâ dua etmeli,yalvarmalıdır.”

“Bir memleketde İslâmiyetin yerlemesi için, herşeyden önce,hakikî din âlimi yetiştirmek lâzımdır.Din âlimi bulunmazsa, din cahilleri,din adamı şekline girip, kitab ve mecmûa yazarak,konferanslar, va’z ve dersler vererek milletin dinini, imânını çalarlar. İslâmiyeti yıkarlar da,kimsenin haberi olmaz.”

“İlm ile cevâb vermek için, itikâd bilgilerine dayanılacağından, önce, kelâm ilminde kullanılan kelimelerin, bu ilme mahsûs olan manâlarını bilmek lâzımdır.”

“Evliyanın huzuruna dolu giden boş,boş giden dolu döner.”

“Allahü teâlâ sırrını eminine verir.Bilen söylemez, söyleyen bilmez.”

...

Abdülhakim Arvasi Hazretleri'nin “ben” dediği hiç işitilmemiştir. İslam âlimlerinin adı geçtiği zaman;  
“Bizler o büyüklerin yanında hazır olsak sorulmayız, gâib olsak aranmayız.” buyururdu.  
\*

Seyyid Abdülhakîm Arvâsî “rahmetullahi aleyh” hazretleri'nden...

Buyurdular ki;

Hakk'ı sevmedikçe, Hak teâlâyı hâkim bilip, ona kulluk etmedikçe, insanlar birbiri ile sevişemez.

Kavuştuğunuz her nîmet; hep hakka îmânın hâsıl ettiği kardeşliğin neticesi ve Allahü teâlânın ihsânıdır.

Temiz ve yeni elbise giyiniz. Gittiğiniz yerlerde, ahlâkınızla, sözlerinizle, giyinişinizle İslâmın vekârını, kıymetini gösteriniz.

Gördüğünüz her musîbet ve felâket, kızgınlığın, zulüm ve haksızlık etmenin cezâsıdır.

Beşeriyet ne kadar uğraşırsa uğraşsın, sevip sevilmedikçe; ızdırap ve felâketten kurtulamaz.

Allahü teâlâ dilediğini yapar. İster sebepli ister sebepsiz, dilediği gibi azap veya lütfeder. Güzel ve doğru onun dilediğidir.

Allahü teâlâ bize fadlı, ihsânı ile tecelli etsin; bizi fadlı ile korusun! Adliyle tecelli ederse, yanarız.

Riyâ olmasın diye cemâatten kaçanlar ayrı bir riyâ içindedirler.

Büyüklerin sözü, sözlerin büyüğüdür.

İlim cehli izale eder, yok eder, ahmaklığı değil.

Cemiyetteki ruh hastalıklarının sebebi, îmân eksikliğidir.

\*

Efendi hazretlerinden:

\*Buyurdular ki: İslam bu memlekette giderse, ne Hind'de kalır, ne Sind'de!  
(Pakistan'a Sind denir)

\*Bir yere esans dökülse, kendisi kalmasa da, kokusu bir müddet daha devam eder.



Zındıklar İslam'ı öyle kaldırdılar ki, kokusunu dahi bırakmadılar.

\*Buyurdular: **İsrar** kelimesi iyilik için kullanılmaz. Ya'nî iyilikte ısrar olmaz. İsrar, inad batılda olur, hakda, doğruda, iyilikte **devam** olur.

\*Buyurdular: Evladı resul olmasaydım, Boşnak (Bosnalı) olmak isterdim.

\*Buyurdular: Bir kadın için dikiş makinası ne büyük nimettir.

\*Buyurdular: İnsanlar arasında kendini ayıplamak kibirdendir, ya da medh edilmeği sevmektendir ki birbirine yakındırlar.

Buyurdular: Kıyamete yakın camilerin yolları çimen bağlar, imam ve hatipler sûreta alim, hakikatte cahil olurlar. Hafızlar teganniye [nağmeli okumayı] severler. Kadınlar erkeklerine itaat etmezler.

\*Medeniyet, İslamiyet ile kaimdir. Avrupa medeniyeti dedikleri, vahşetin zirvesine varmıştır. Evet, Müslümanlar, düşmana karşı müdafaa [savunma] için her türlü harb alet ve edevatını yapmak zorundadır. İslam'ın şartları dışında, sanat ehli bulundurmamak fısk olur, [gayr-i Müslim değil] Müslüman tab'adan.

\*Çocuğu olanı Allah muhafaza etsin, olmayana Hak Sübhanehu ve Teala çocuk vermesin. Berber Enver efendinin kızı ölünce, ağlar halde Efendi'ye geldi. "Çocuğun mu öldü?" buyurdu. Evet, dedi. Abdestli isen, hemen şurada şükür secdesi yap, göreyim, buyurdular.

\*Padişahların en aşağısı bile dinin hamisi idi.

\*Mü'mine en evvel lâzım olan halâl yemektir. Mideye halâl girerse, cevahiye [organlara] amel-i salih kuvveti verir. Haram ise, ne kadar uğraşsa, salih amel yapamaz.

\*Efendi buyurdular: Bu memleketin toprağı rutubetli olduğundan cenazeyi tabutla defn etmek daha iyidir. Tabutun çivililerinin tahtadan olması lâzımdır.

\*Yine buyurdu: Her cum'a, namazdan evvel, Kehf sûresini okumak sünnettir.

\*Efendi Hazretleri buyurdu: Ölülerinize her akşam Yâsin-i Şerif okuyun.

\*Buyurdu: Nerede namaz var, orada imân var. Nerede namaz yok, orada imân ya var, ya yok.

\*Buyurdu: Mektûbât, Reşâhat gibi kitabları okumak ihlâsı arttırmak için çok fâidelidir. Fârisiyyi az bilen, Mektûbât'ın Osmanlıcasını değil, Fârisîsini okusun.

\*Buyurdu: ÂmentüŞerhi kıymetli kitabdır.

-Efendi Hazretleri, Seyyidi, Senedi Hazreti Seyyid Fehîm'den (kuddise sirruhümâ) bildirir: Namzadan sonra ellerini kaldırıp dua ettikte, en son: "**Rabbiğfir verham ve ente hayrürrahimîn, teveffenî müsli-men ve el hıknî bissâlihîn**" Der, ellerini mübarek yüzüne sürerlerdi ve ayrıca her fırsatta "**Ya Allah, bike tahassantu ve bi-abdike ve Resûlike seyyidinâ Muhammedin sallallahu teâlâ aleyhi ve selleme istecertu**" duasını okurlardı.

\*Sultan Hamid'e kadar islam sertac [baştacı] idi. Sonra düşmeğe başladı.

\*Habis kişiye bir milim yaklaşan, İslam'dan bir mil uzaklaşır.

\*Efenedi hazretlerinden biri dua isteseydi: Allahu Teala korktuğunuzdan emin, umduğunuza nail eylesin, derdi.

(Süleyman Kuku-Son Halkalar ve Seyyid Abdülhakîm Arvâsî'nin Külliyyatı-1.Cilt- Muhtelif sayfalarından iktibas yapılmıştır.)

\*

## Ölüm Bahsinde... İman ve İslam Atlası'ndan

### MÜRŞİDİMDEN

• Mümkün merteye mide boş olarak ve dünya hallerini hatırdan çıkararak, duanın kabulüne ait bir işaret gelinceye kadar o hal ile beklemek lazımdır. Mânevi işareti kalpte bir sevinç doğmasıdır. Toprak altında olanların hayattaki halleriyle o andaki vaziyetlerini kıyaslamalıdır. Ölü, bir müddet evvel sağ ve salimdi. Güzel, sıhhatteydi, zengindi, debdebeli saraylarda, zevk ve sefa içinde, etrafında pervane gibi dönen cariyeler ve hizmetçiler arasında hayat sürüyordu. Şimdi bir anda malından, mülkünden, dostlarından, ailesinden, cariyelerinden uzaklaştırılmış, vücudu kara toprakta çürümeye terkedilmiştir. O güzel yüzü, uzuvları böceklerin, kurtların hücumuna hedefdir. Etrafındaki-de birçok şeyler yapmak için sonsuz emeller peşinde koşarken hiçbir isteğine eremeden, genç yaşlarında, hiç hatır ve tayale gelmez an ve mekânlarda ecel ağına düşmüşler ve «Bütün gayretlerine «son!» diyen büyük fermanı telâkki etmişlerdir. Biriktirdikleri o kıymetli malları, üzerlerine titredikleri aile fertlerini ve bütün sevdiklerini geride bırakarak toprağa düşenler... Kimi koca bir devletin hükümdarı, kimi şanlı bir ordunun başbuğu, kimi yığın yığın malların sahibi, kimi raf raf kitapların âlimi... Hepsi, birbirinin aynı ve tek bir kefenle gömülmüşler, hiçbirine dünyadaki amelinden başka birşey erişmez olmuştur. Amelinden başka ölüye imdat kudreti, hiç kimsede ve hiçbir yerde yoktur. Yakınları ve dostları onu bir an önce gömerek kabir başından ayrılmak telaşı içindedirler. Onunla beraber olamayınca onu yalnız başına bırakıp giderler...

## Efendi Hazretlerinin Şemâili

Seyyid Abdülhakîm efendi (kuddise sirruh) vücûdca gayet mu'tedil ve kusursuzdu. Buğday tenli idi. Alnı geniş ve açıktı. Kaşları birer hilâl gibi olup, kabarık, ince ve mevzundu. Nûr bakışlı gözleri irice idi. Normalden büyük ve ahenkli burnu, Arvâsîlerin karakteristik hususiyetini taşırdı. Yüzü zayıf idi. Sakalı sık idi. İnce dudaklarının çerçevelediği mübarek ağzını açtığı zaman, incileri mahcûb edici beyazlıktaki dişleri arasından bir nûr fıskiyesi hâsıl olurdu. Bedeni iri yapılı idi. insana mutlak surette hürmet telkin edici bir vakar ve heybeti vardı.

Her hâli ve harekâtı ile şeriate uyar, en küçük benlik kokusuna yer vermezdi. Çok mütevazı, pek alçak gönüllü idi. Ben dediği işitilmemiştir. "Bizler hesaba dâhil değiliz, soldaki sıfırlar gibiyiz. O büyüklerin yazılarını anlayamayız, ancak bereketlenmek için okuruz" buyururdu. Halbuki kendisi bu bilgilerin mütehasısı idi. Yakınlarından birine: "Tekkeler kapanmasaydı burada birkaç velî yetişiyordu" buyurmuştur. Din bilgilerinde ve tasavvufun ince ve derin ma'rifetlerinde derya idi. Üniversite mensûbları, fen ve devlet adamları, hukukçular, çözülmez sandıkları güç bilgileri sormağa gelir, sohbetinde, dersinde, bir saat kadar oturunca, cevâbını alır sormağa lüzum kalmadan, o bilgi ile doymuş olarak geri dönerdi. Teveccühünü, sevgisini

kazananlar, sayısız kerametler görürdü. Keramet göstermekten çok sakınırdı. Şivesi ve yolu hep istikametti. Çok heybetli ve temkin ehli idi. İlâhî irâdeye bağlı olmaktan gelen bir teslimiyet içindeydi.

Ahlâkı, Resûlullahın (sallallahü teâlâ aleyhi ve âlihi ve sellem) ve Eshabının ve Ehl-i beyt imam ve büyüklerinin (radiyallahü anhüm) ahlâkı üzere idi. Sanki Eshab-ı kiram devrinden bu zamana bir yadigârdı. Huzuru, edebi, hayası, hikmeti, letafeti ve zerafeti devirler ötesini hatırlatırdı.

Çok müsâfir severdi. Yardım yapmaktan hoşlanırdı. Kömür alırken kömürcü ile on para için pazarlık edip, sâile [dilenciye] ikibuçuk lira sadaka verdiği zaman hikmetinden suâl edenlere: "Pazarlık etmek sünnettir. Ayrıca büyük amcam hazreti Hasan (radiyallahü anh) dan, 'çok pazarlık ederdi' haberi bize geldi. Sadaka vermek de, iyi vermek de sünnettir. Sünnete ittiba etmeğe çalışıyorum" buyurup, şeriat emir ve yasaklarını bildirirken dahî alçak gönüllülük dersi verirdi.

Bir defasında Fransız sefirine, Piyer Loti'yi ziyarete gelmişken, Efendi Hazretlerinin hâlinden bahsetmişler. O da Efendi'yi görmek istemiş ve zâten yakın yerde olan Efendi'ye gelmiş. Efendi'nin cami yanında, demir parmaklıklar önünde çekilmiş sarıklı cübbeli resmi o günün hâtırasıdır. Elçi, biz Almanya'yı dost bildik, fakat onlar bize harb açtı, Fransa'yı işgal ettiler sebebi nedir? Diye sordu. Efendi: "Fransızların başında Cumhur reisi, Almanların başında Hitler, ya'nî kral vardır. Cumhur reisi maaşlı memur hükmündedir. Kral ise memleketin sahibidir. Onun için aralarında çok fark vardır" buyurunca, sefir, cevâbı çok beğenmiş ve Efendi Hazretlerini, kendine göre feylesof üvânı ile takdir etmiştir.

Efendinin kabiliyet ve talebinin ziyâdeliğindedir ki, daha mürşidinden ilk rabıta emrini alıp, rabıta yapmağa başlayınca, Seyyid Abdülkâdir Geylânî hazretlerini görmüş, kendisine birçok şeyler suâl edip cevâblarını almıştır. Rüyalarına zâten kendileri ayrı bir yer vermiştir.

Önceleri yaz günlerinde eshabı ile Marmara sahillerine, yani Yeşilköy taraflarına gider, sahilde çok tatlı sohbetler eder, denize de girerlerdi. Sonra bazı pis kimselerin yüzünden "Marmara kirlendi" buyurup, yukarıda işaret edildiği gibi Boğaz içinde Kavaklara gider oldular. Boğaziçi vapurunun arka üst kısmında oturur, gözü ağyara almasın diye karşısına eshabından birini, meselâ Şâkir efendiyi oturturdu. Her haliyle eshabına canlı bir İslâm hayâtı dersi verirdi. Bir defasında Altınkum'da iken oturdukları yere keman çalarak bir çingene yaklaşır. Eshabı mâni' olmak isterler de, Efendi'nin dudaklarından şu basit, fakat manidar ilim cümlesi duyulur: "Haram da rızıktır. Cenâb-ı Hak'tan halâl ve hayırlı nızık istemelidir."

Bu tenezzühlerinde nice fevkalade halleri müşahede edilirdi. Gün olur, bir termos çay akşama kadar bitmezdi. Buyururdu:

-Siz ne idiği bilmiyorsunuz, ne olduğumuzu biraz görmüş anlamışsınız. Ben ne idiğimizi biliyorum. Ne hale getirildiğimizi de. Onun için bizi bu hâle düşürenleri sizden daha çok tanıyorum.

-Yâ Rabbi, huzuruna getirecek hiçbir amelim yok, habis ruhlu kimselere buğzumdan başka.

Gün gelir, taşıdığı büyük emânetin ağırlığını hisseder ve: "Ben zayi' oldum" buyurur. Zaman olur, Resûl-i erkemden (sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem) kendilerine kadar gelen ulvî emâneti verecek kimse bulamadığından esef ve ızdırabla: "Keşke Beyoğlunda bir tütüncü dükkânım olsaydı da, kimse beni tanımasaydı" derdi.

Kendisine, Sultan Ahmed Câmi'-i şerifi imamı, kızınının hıfzını câmi'de erkeklere dinletti, dediklerinde: "Kızını Beyoğlu'nda açık gezdirseydi, bu kadar günâh işlemezdi" buyurmuştur.

Kısaca Seyyid Abdülhakîm efendi (kuddise sirruh) : "Ümmetimin âlimleri Benî İsrail'in peygamberleri gibidir", "Âlimler Peygamberlerin vârisleridir" hadîs-i şerifleri ile bildirilen ve medh edilen mutlak ya'nî her bakımdan, ya'nî zahirî ve bâtinî ilimlere

sâhib en büyük âlimlerden ve belki hazreti Mehdi'ye kadar misli gelmeyecek mürşidlerden idi. Böyle bir zâtı, bizim gibi elinden ve dilinden kimseye bir fâide gelmez, nefsinin esaretinden, şeytanın hilelerinden kurtulmamış olan bir zavallı hangi yüzle, hangi söz ve özle anlatmağa cür'et edebilir.

(Süleyman Kuku-Son Halkalar ve Seyyid Abdülhakîm Arvâsî'nin Külliyyatı-1.Cilt-s.362-364)

## Namaz Kılmamanın Zararları

Seyyid Abdülhakîm-i Arvâsî hazretleri, Sefer-i Âhîret risâlesinde buyuruyor ki:

Namaz kılmıyan, namaz kılmamakla bütün müminlere zulmetmiş bulunuyor. Zîra her namazda (Esselâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhissâlihîn) demekle bütün müminlere duâ ediliyor. Her gün beş vakit namazda yirmi defa tekrar olunan bu duâdan müslümanları mahrûm bırakıyor. Yani hakları olan bu duâyı terk ediyor. Kıyâmet gününde bütün mü'minler bu haklarını namaz kılmıyanlardan alacaktır. Namaza gevşeklik gösterenler, namazı önemsemeyip hafif tutanlar birçok cezâyâ uğrarlar:

Ömründen hayır ve menfaat görmez. Çeşitli hastalıklar, çeşit çeşit aşağılıklar, hakaretler ve zilletler içerisinde hayat sürer. Kimseden saygı görmediği gibi, çeşitli mahrumiyet ve zaruretlere mübtelâ olur. Sıhhatinden hayır ve menfaat görmez. Genel olarak kötü yerlerde bulunan kimseler, namazına devam etmeyenler veya namazında gevşeklik gösterenlerdir. Bu gibi yerlerde, ekseriya namazı terkedenler, namaza gevşeklik gösterenler görülür. Bunun gibi, zahmetli, yorucu ve ağır işlerde çalışanlar da çoğunlukla yine namaz kılmıyanlardır. Namazı doğru kılanlar, sâlihlerin yanında hurmet ve haysiyet ve îtibar sâhibidir. Bu gibiler, arkadaşları ve akrabaları arasında seçilmiş ve saygılıdır. Aşağı, çirkin, süflî ve ezici işlerde çalışanlar genellikle namaz kılmıyan veya namaza gevşeklik gösterenlerdir.

Cenâb-ı Hakkın hizmetinde bulunmaya yarar kimselerin simâlarında, kendi yaradılışlarındaki, güzellik ve cemâlden ayrı olarak bir başka güzellik ve cemâl vardır ki, namaza gevşek davrananlar her ne kadar güzellenme ve süslenme sebeplerine başvursalar da, hergün defalarca hamama girip çıksalar da, türlü türlü, çeşit çeşit ve yeni elbiseler giyseler de, yine bu güzellik ve cemâle kavuşamaz ve bu simaya bürünemezler. Her çeşit güzel kokular sürünseler de, kendilerinde hâsıl olan yahûdî kokusuna benzer kokuyu hissedebilenlerden gizliyemezler. Bu kokuyu duyanlar vardır. Nitekim yehûdîler, yehûdîliğe mahsûs olan kokudan, İslâma gelip İslâm dîninde karar kılmadıkça kurtulamıyacakları gibi, namazı terkedenler de, namaza devam ve şartlarına riayet etmedikçe kurtulamazlar.

Simâ-i sâlihîn ancak namaza devam edenlerde bulunur. Bunu anlıyanlar vardır. Hattâ bu işin ehli olanlar, geçirilen namazın hangi vaktin namazı olduğunu da bilebilirler. Namaza devam edenler, uzun zaman hamama gitmeseler de, yıkanmasalar da, bunun gibi hayli zaman çamaşır değiştirmeseler de, vücudları, elbise ve çamaşıruları pis kokmaz. Namazı terkedenler, aksine sık sık hamama gitseler de ve çamaşır değiştirseler de, o nezafet, o tarâvet ve o zarafete sâhip olamazlar.

Günde defalarca sadaka verse, birçok yetim sevdirse, yedirse, giydirse, günlerce Kur'ân-ı kerîm hatmetse, birçok kere hacca gitse, buna benzer ibâdet, tâat ve iyilikler yapsa, Cenâb-ı Hak ona zerre kadar bir sevab vermez. Bütün amelleri boştur.

Allahü teâlâ, o vakitleri namaza mahsus kıldığından bu vakitleri namazda geçirmeleri elbette lâzımdır. Bu vakitleri Allahü teâlânın tâyin ettiği şekilden düzenden çıkarmak

zulmünde buldukları için namazı terkedenlerin her işinden, dünyevî ve uhrevî yaptıklarından iyilik, hayır ve bereket kalkar.

Yâ Rabbi diyen kuluna, Allahü teâlâ, (Lebbeyk = söyle yapılınsın) buyuruyor. Namaz kılmıyan kimseye, böyle söylemez. Onun duâsı kabûl olunacak makama getirilmez. Yanî bir engel çıkar da geri bırakılır. Kabûl olunacak yere ulaşamaz. Tıpkı dünya işinde, dilekçe yazanın, dilekçesinin bir yerde takılıp yerine ulaşamaması gibi.

Sâlihler, Allahü teâlâyâ yâr olanlar namaz kılanlardır. Ancak bunlar hayır ve berekete ve rahmete vesile olurlar. Namazda, Âdem aleyhisselâmın yaratılmasından yeryüzünde bir tek mü'min kalıncaya kadar, bütün müminlerin ve dolayısıyla bütün mahlûkatın da hakları vardır. Namaz terkedilince, Hakkın rahmeti, örtülü kalır. Rahmetin gelmesine değil kesilmesine sebep olduğundan bütün mahlûkat namazı terkedene buğz ve düşmanlık eder.

Müslümanların duâlarının bereketinden mahrum kalır. Yanî hisse, pay alamaz. Ölse, mezarı yanından geçen bir müslümanın okuduğu Fâtihadan gerektiği kadar faydalanamaz. Allahü teâlâ böylelerini, ulûhiyet makamında özel hizmet sayılan namaza almadığından, Hakka hizmetten kovulmuş ve bu hizmet için verilecek olan faydalardan mahrum kalmıştır.

Namaz kılmıyan, görünüşü bozuk bir sûrette ve rahatsız olarak yatağa düşer. Üstünü başını, yorganını, karyolasını ve diğer şeylerini pisleterek berbat eder. Öyle olur ki, en yakınları olan çocukları ve hanımı, anası ve babası da ölümünden nefret eder. Beklenen hürmet ve riâyeti gösteremezler. Dünyalık olarak çok büyük meselâ pâdişah da olsa, yine ölüm zamanında şu veya bu şekilde ikrah olunur bir sûret ve şekilde vefat eder ki, bütün etrafı ve yakınları ondan nefret ederler.

Namaz kılmıyanın ölümünde; gözlerinde korku alâmetleri, telâş ve hüznün eserleri, gözünü göğe dikme işaretleri görünür. Gözlerinin rengi değişir. Yukarıya veya aşağıya doğru dikilir ki, bakmak mümkün değildir. Burun delikleri kurur. Kuş tüyü yataklarda, muhteşem karyolalarda, süslü odalarda ve saraylarda binbir ihtişam ve çeşitli debdebe içerisinde bulunsa da, yine zelil ve aşağı olur. Gittikçe zillete, alçalmaya doğru yol alır. Çünkü izzet, ancak Allahü teâlâyâ, Muhammed aleyhisselâma ve müminlere mahsustur. Hz.Ömer bunun için: "Biz zelîl bir kavim idik. Allahü teâlâ bizi İslâm dîni ile azîz eyledi. Eğer izzet ve şerefi, Allahü teâlânın bizi azîz ettiğinden başka yerde ararsak, eskisinden daha zelîl ve aşağı oluruz" buyurdu.

Namaz kılmamakla îmân zayıflar. Namazı kılmıyanların îmânları zayıf olduğundan, ne melekler, ne rûhlar, ne ölümler, ne diriler, ne de diğer mahlûkat onu azîz tutmaz, ona hürmet ve riâyet göstermezler. Namaz kılmıyan ölürken saçları ve sakalları sarkar. Sarkık, düşük, karışık bir manzara alır. Kısaca, hayatındaki şeklinde bulunmaz. Mü'minler ise ölümünde de hayattaki durumu bozulmaz, aynen canlı gibi kalır. Onun ölümünü gören, ölümünden haberdar değilse, uyuduğunu zanneder.

Ne kadar çok yemek yese de, yine açlık ızdırabı dinmez. Gittikçe şiddetlenir. Dayanılmaz, tahammül edilmez bir hâl alır. Ne kadar fazla, ne kadar kuvvetli ve iyi yemekler yedirilse, bu acı, bu ağrı, bu sızı dindirilemez. Bu ızdırıp teskin olunamaz. Bu hasta yedirilmekle doyurulamaz. Boğazı, barsakları açlıkla acı çeker.

Açlık bir orantı hâlinde yükselir, artar. Nihâyet kıvrana kıvrana can verir. Çünkü namazı terketmek büyük günahdır. Cezâsı da o nisbette büyük olur. Açlık da mühim bir hastalıktır. Neticesi mutlaka ölümdür. Diğer hastalıklar gibi değildir. İşte namaz kılmıyanlar açlık hastalığı ile kıvranıp öyle giderler. Her namaz kılmıyan mutlaka aç olarak ölür.

Namaz kılan, güler yüzlü mütebessim, parlak ve nûrânî yüzlü olur. Sevinç ve neşe alâmetleri yüzünde ve gözlerinde âşikâr olur. Hak teâlâdan ve meleklerinden hayâ eder. Kendi kusurlarını ve Hak teâlânın lütuf ve ihsanını görür de, alnından terler dökülür,

burnunun delikleri sulanır. Kulak atlıları ve burun delikleri hafif bir şekilde terler. Güzel bir şekilde kokar. Renginde lâtif bir güzellik olur.

Etrafa güzel kokular yayılır. En lezzetli ve en nefis yemekler yemiş gibi tok ve kanmış olarak vefat ederler. Namazın tamam olması ve kemâl üzere bulunması, fıkıh kitaplarında genişçe anlatıldığı şekilde namazın farzlarını, vâciblerini, sünnet ve müstehablarını yapmaya, yerine getirmeye bağlıdır. Namazda huşu' bu dört şeyde toplanmış ve kalbin hudû'u da bunlara bağlanmıştır. Mü'minle kâfir arasındaki fark namazdır. Mü'min namaz kılar, kâfir kılmaz. Münâfık ise bâzan kılar, bazân kılmaz.

Hadîs-i şerîflerde buyuruldu ki:

(Îmân, namaz demektir. Namaz için kalbini hazırlar ve namazı itinâ ile, vaktine, sünnetine ve diğer şartlarına riâyet ederek kılan, mümindir.) [İbni Neccâr] (

Kıyâmette kulun ilk sorguya çekileceği ibâdet namazdır. Namaz düzgün ise, diğer amelleri kabûl edilir, düzgün değilse, hiçbir ameli kabûl edilmez.) [Taberânî]

(Namaz kılmıyan, Kıyâmette, Allahı kızgın olarak bulacaktır.) [Bezzâr]

(Namazı kılmıyanın ibâdetleri kabûl olmaz ve namaza başlayana kadar Allahın himâyesinden uzak kalır.) [Ebû Nuaym]

(Namaz dinin direğidir, terkeden dinini yıkmış olur.) [Beyhekî] (Namaz kılan kıyâmette kurtulacaktır, kılmıyan perişan olacaktır.) [Taberânî]

Hanbelî'de bir namazı özürsüz terkeden kâfir olduğundan öldürülür. Yıkanmaz kefene sarılmaz, namazı kılınmaz ve müslümanların kabristanına konulmaz. Ayağına ip bağlanır, murdar bir it gibi, bir çukur kazıp içine konur. Üzerine toprak atılır. Üzerine kabir alâmeti de yapılmaz. Şâfiî ve Mâlikî'de büyük günâh işlediği için cezâ olarak öldürülür. Hanefî'de namaza başlayıncaya kadar dövülüp hapse atılır. Namaz kılmamak îmânsız ölmeye, namaz kılmak ise iki cihan seâdetine sebep olur.

---

## Yaratmak...

Üstad'ın 0 ve Ben kitabından:

Üstad, efendi hazretlerine soruyor:

– Efendim; son günlerde bir modadır tutturuldu. En adî işlerde “yarattık, yarattığımız, yarattığınız” diye konuşuyorlar. Olur mu bu?

– Eğer (yarandırmak, yararlı kılmak) mânasına kullanılıyorsa, olur; halketmek mânasınaysa asla!..»

– Türkçede (yaratmak) halketmek manasınadır. Ancak Allah yaratır.

– Olmaz, olmaz! İnanî fiillere bu tâbir yakıştırılmaz.

(0 ve Ben – Büyük Doğu Yayınları – 14. basım – s. 173)

---

# Mâide Hanım Ve Emin Garbî Bey'in Dilinden Efendi Hazretleri Efendi Hazretlerinin Ev Ve Aile Hayâtı

Bir gün yüz kadar sual hazırlayıp evlerine gittim ve Garbî ağabey (Efendi hazretlerinin kızı Mâide Hanım'ın damadı), hala (Mâide Hanım) ve bu fakîr (Süleyman Kuku) oturduk. Suâllerimi sordum. Efendinin ev ve aile hayâtı gibi, husûsî taraflarına âid suallerdi. Buraya, sadece cevâbları yazıyorum. Cevâblardan sualler anlaşılır:

-İşrak ve duha [kuşluk] namazlarını camide kılardı. Yalnız kılardı. Kışın mangalı da oraya koyardı.

-İkindinin sünnetini terk ettiğini görmedik.

-Akşam namazından sonra Evvâbîn namazını da kılardı.

-Teheccüd namazını kılardı. Hanımı Ema hânım da kalkardı. Mekkî efendi de kalkardı.

-Namazları müstehab vakitlerinde kılmağa çok dikkat ederdi.

-Kahvaltıyı sabah namazından sonra yapardı.

-Sabah namazından sonra yatmazdı, kuşluk vaktinde yatardı.

-Az yer, küçük lokmalar alır ve yavaş yerdi. Ağzı ufacıktı.

-Kaylûle yapardı, yatsıdan sonra uzanırdı, hanımları otururdu.

-Geceleri ekseriya kitâb mütalaası ile geçirirdi.

-İkindiden sonra yatmak âdetleri değil idi.

-Yemek, içmek ve yatmak gibi hususlarda zamana dikkat ederdi.

-Akşam güneşinden sonra eve geleni azarlardı.

-Her işinde itinalı idi. Mendilini katlar, temiz elbise giyerdi.

-Müsâfir olarak sabah namazının akabinde gelenler de olurdu.

-Umumiyetle haberli gelinirdi, kendileri de davet ederdi.

-Ba'zı sevdikleri için belli zaman ta'yîn etmezdi.

-Müsâfirlere çay, yemek, peynîr ve bayramlarda Keşkek ikram ederdi.

-Önceleri geliri evkaftandı. Evkaf aradan çekilince sıkı sıkıya çektiler denilebilir.

-Ziyaret edecekleri ahbablarını bazen haberli, bazen habersiz ziyaret ederlerdi.

-Kendini ziyarete gelenler bazen az, bazen çok otururlardı. Daha doğrusu şahsa, ya'nî gelen müsâfire göre hareket ederlerdi.

-Müsâfirleri kışın evde, yazın taşlık dediğimiz yerde ağırlardı.

-Asîde tatlısını severdi. [Un, yağ, kavrulmuş şeker]. Tırşık, perde pilavı severdi.

- Çorbaya ekme  doğramağı sevmezdi. Böyle yapan birine mâni olmuştur. "Temiz ve nezih yeyiniz" buyururdu.
- Yaprak sarması, kabak dolması, keşkek, domates ve soğan dolması severdi.
- Turfanda sebzeleri severdi.
- Son onbeş sene sigarayı terk etti.
- Balık yerdı. "Midye yemeyiniz" derdi.
- Acı kahve, bal şerbeti ve çay içerdi.
- Kahvaltıda yağda yumurta üzerine yoğurt koyar, öyle yerdı.
- Akşamdan sonra badem, ceviz, fındık, bal, rek otu dövüp karıştırırlar, bunu severdi.
- Stl, muhallebi, lokma tatlısı yerdı.
- Ayran orbası, yarma orbası [ayranlı veya ayransız] severdi.
- Pişmiş pazıyı kuşbaşı ile yemeği severdi.
- Bamya yerdı.
- Kavun ve karpuzu severdi.
- Takma diş kullanırdı. On-onbeş senede bir değiştirirdi. Ya'nı damak kullanır, bazen geceleri suda bırakırdı.
- Ailede eskiden beri yapılan ve sevilen yemekler: Et, pilv, keşkek, yayla orbası, yarma orbası, yaprak sarması ve kabak dolması.
- Erkek isimlerinden Ahmed ve Muhammed...li isimler verir, Cüneyd, Sevbn, Rchn isimlerini severdi.
- Kadın isimlerinden Nefise, Sabıha gibi eski isimleri severdi.
- Bazan ismen, ba'zan lakab, bazen kısaltma olarak hitb eder, Sabıhaya sabko, kızı Mâide hanıma Mdub, Süheyl'e Behik, Nevzd'a Khik derdi.
- Kadınlar için yine Münevver ve Teyhn isimlerini severdi.
- şaka yapardı. "ıplak gezeceksiniz, günâh işleyeceksiniz, çabuk ln" derdi. Sevdiklerine lm tercih ederdi. şkir ve Emine fantezi giyinirlerdi.
- Efendi babam çocuklarına çok yüz vermezdi.
- Ekseriya babam birisine hitab ederken, "Babam" kelimesi ile başlardı.
- En kötü kişiye rh-i habıs, şemseddin'e Harabeddin derlerdi.
- Eşek, köpek gibi hitablar kullanmazdı.
- Efendi, bey, azizim, biraderim gibi hitb kelimeleri kullanırdı.
- Yetimleri incitene kızardı. Bu yüzden kızına kızmıştır.
- Hiç kimseyi dövdüğü, svdğ görülmemiştir; bastonunu sallardı, o kadar.
- Akşam olunca herkesin evde olmasını isterdi. Gece sokakta gezmek yoktu.



- Hanımlarına, eline sağlık, Allah razı olsun, teŖekkür ederim gibi memnuniyet ifâdeleri kullanırdı.
- Nene hanımın terbiyesini çok beğenirdi.
- Kıskançlığı yoktu, kini yoktu.
- Bazan: "Beni dinlemediler, dinleseydi kazanırdı" derlerdi.
- Terbiye için kızardı veya öyle görünürdü.
- Tavizsiz bir tavrı vardı.
- Kızdıklarını belli eder, azarlar, men' ederdi. Tersini için de böyle idi. Memnun olur, tergîb ve teşvik ederlerdi.
- Her hafta banyo yapardı. Husûsî havlu, bornoz gibi eşyası vardı. Mendili temiz ve ütülü idi.
- Evde de sarık kullanırdı.
- Umumiyetle ince çorap giyerdi.
- Mest giyerdi. El ve ayakta, Mekkî efendi ve Mâide hala, Efendi'ye benzerdi. Gözleri hafif çukurdu. Derinden bakıyormuş hissini verirdi.
- Misvak kullanırdı. Fırça kullanmazdı.
- Kravat takmamıştır.
- Gömleği yakasız idi.
- Deve tüyü, gri, kurşunî ve beyaz renkleri severdi.
- Kadınların tesettüründe titiz idi.
- "Saçınızı topuz yapmayınız" diye hassaten söylerdi.
- Mevsime göre elbise giyerdi.
- Yazın uzunca ceket, kışın palto, namazda siyah cübbe giyerdi.
- Çok elbisesi yoktu. Kullandıklarını Van'a yollardı. Beyaz, yakasız gömlek giyerdi.
- İç çamşırıkları uzun ve düğmeli idi.
- Câmi'de cübbe giyerdi.
- Temiz ve güzel giyinmeği sever ve tavsiye ederdi.
- Kadınları için belli bir kıyafet üzerinde durmaz, tesettüre riâyet çok isterdi. Nâmahremlere göstermemek üzere, güzel giyinmelerini, ziynet kullanmalarını beğenirdi.
- Picama olarak entari giyerdi.
- Evde de başı açık durmazdı. Evde de ekseriya çorabsız durmazdı.
- Kardeşlerinden Yûsuf efendi Musul'da, Ŗemseddin Başkale'de, Ziyâeddin de Başkale'de ahirete intikal etmişler. Abdülkâdir de Efendi'den bir sene sonra İstanbul'da vefat etmiştir. Kızkardeşi Mu'teber hanım İstanbul'da vefat etmiştir. Edirnekapı kabristanındadır. Tevfîk beyin annesidir. 1931 veya 1932'de vefat etmiştir. Sâlihâ, mütediyyine, hürmetkar ve büyüklerin kadrini bilen bir hanım idi. Efendinin hanımı

Esmâ, Hamîd Paşa'nın biraderi Mahmûd'un kızı idi. Aîşe hanım, ya'nî Efendi'nin hanım efendisi Seyyid Fehîm hazretlerinin oğlu Muhammed Reşîd efendinin kızı idi. Nene hanım, Paşa'nın yeğeni Muhyiddîn'in oğlu Hasan'ın kızı idi. Bedriye hanım Rumelili idi. Son hanımları Mâide hanım Tîmur oğullarındandır. Çocuklarının hepsi Aîşe hanımdandır. Oğulları, Mekkî, Enver ve Münîr, kızları Şefî'a ve Mâide hanımlardır. Şefî'a Musul'da koleradan vefat etti. Tefvîk'ın amcası Salih beyin hanımı idi. Salih bey baştan intisab etmedi. Gidişatı iyi değildi. Sonra Seyyid Fehîm hazretlerinin kabrine iltica edip: "Fırârî geldi efendim" dedi. Şefîa hanım veliye bir hâle sâhibdi. Vefatında Efendi Hazretleri: "Kadir bilmez, kirli Sâlihden kurtuldu. İyi oldu" buyurdular. Efendi Hazretleri torunlarını çok severdi. Bilhassa Behâeddin'i. Akrabasının kendi aralarında tehhülünü [evlenmesini] tercih ederdi.

-En çok sohbet etmekten, kitâb okutmak ve mütala'a etmekten zevk alırdı. Tenezzüh de hoşuna giderdi.

-Ağaçları aşu yaptırır, bahçe ile vazifeli adamları olurdu.

-Hazreti Şeyh'e ittiba'ın av gibi işlerle uğraşmazdı.

-Akrabayı, ahababı yoklar, sıkıntılarını giderirdi.

-Yeni devlet idaresinden sonra sakal ve bıyık hususunda susmuştur.

-Zamanın katılığı karşısında eshabı sakalsız, fakat hemen hepsi bıyıklı idi.

-Dünya tahsillerinden tercihleri fen dersleri idi, ama kadınlarla ihtilât ve muhâtab olmayacak şekilde. Tıbbî tercih etmezlerdi. Efendice, kişinin islâmdeki takvası önemli idi. Makam ve mevki'i mühim değildi.

-San'atlarından terziliği tercih ederdi.

-Kadınlar için yün eğirmek, örgü örmek, dikiş dikmek gibi meşgaleler tavsiye ederdi. Bu vesile ile kızlarına dikiş makinesi hediye ettiklerine işaret etmiştik.

-Efendi Hazretleri babalarından stayişle bahs ederdi. Akrabadan en çok, yeğeni Faruk beyi severdi.

-Hazreti Şeyh'in (kuddise sirruh) oğulları arasında, Muhammed Sıddîk'tan (kuddise sirruh) sonra en çok Ma'sûm efendiyi severdi. "Bu zamanda kâmil insan olarak yalnız Ma'sûm efendiyi bilirim" sözünü Ziya bey nakl etmiştir.

-Akrabanın hanımlarından Paşa'nın kızı Nesîbe hanımı çok severdi. Şeyh Hasan'ın gelini idi. Ma'sûm efendinin hanımı Aîşe hanıma da son derece hürmet ederdi. Bu ikisine "Hanım" derdi ve bunlara ayağa kalkardı, sigara ikram ederdi. İkisi de sigara içerdi. Nesîbe hanım Efendi Hazretlerine mensûb idi.

-Torunlarından Behâ'yı çok severdi. Kadınlardan Refika hanımı çok severdi. Ona Refî'a derdi. Onu herkese misâl gösterirdi. Çok zeki, hafızası kuvvetli idi. Annesi Efendi babanın baldızı, babası Hamîd Paşa'nın oğlu Abdullah efendi idi.

-İstanbul'daki eshabından en çok sevdikleri: Ziya bey, Hâlid bey, Hilmî bey, Sabri bey, Mehmedçik. Ziya bey için: "Ziya civânmerddir" buyururdu.

-Van'da Abdülmecîd efendiyi, kardeşlerinden Tâhâ efendiyi çok sever, onun için: " İlim Süreyya yıldız kümesine çıkarsa, Tâhâ indirir" buyururdu. Geceleri kitâb mütala'a ederken, mühim yerler için, bastonu ile tavana vurur. Tâhâ efendiyi çağırır, o da giyinir, sarığını bile başına koyup gelirdi. Efendi baba: "Tâhâ, ben şurayı şöyle anladım, sen nasıl anladın" buyurur, o da cevâb verip dönerdi. İcap ederse, yine çağırırdı. Bir gecede belki on defa çağırıldığı olur, her defasında giyinip gelirdi.

-Yer altı câmi'-i şerifi imamı Alî Efendinin arkasında namaz kılardı.

-“Zamane vaizlerinin va'azlarını dinlemeyin” buyururdu. Bir defa Cuma' namazı için Hilmî Beyle Bebek camiine gitti. İmam va'z verirken din düşmanlarına o kadar çattı ki, Hilmî Bey hocamız hislenip ağladı. Efendi Hazretleri: “Ne o Hilmî, ağlıyor musun? Ağlama ve buna inanma. Çünkü bu da onlardandır” buyurdu. Hilmî Bey hocamız hayret etti. Otuz kırk sene sonra, Efendi'nin sözünün doğruluğu, bir vesîle ile ortaya çıktı da, Hilmî Bey hocamız işte o zaman cidden ağladı ve: “Efendi bambaşka bir insandı” dedi.

-Damadı Salih beye kızardı.

-Mektûbat, İhya, Kimya ve Şeyh-i Ekber'in kitablannı mütala'a ederdi. Fakat Muhyiddin Arabi'nin kitablannı okumağı tavsiye etmezdi. Nehc-ül enam, Divân-ı Mevlânâ Hâlid, Divân-ı Cüzeyrî, tefsirden Beydâvî, şiirden Fuzûlî'nin bazı gazellerini ve nat-i Peygamberisini beğenir ve okurdu. Arabî divanlardan Ömer bin Fârid hazretlerinininkini severdi.

-Osmanlı Padişahlarının hepsini severdi. Bilhassa Abdülhamîd ve Vahîdeddin Hân'ı.

-İstanbul'u severdi. Van'da sarayım olacak yerde, İstanbul'da gece kondum olsun” derdi. Saray Bosna'yı da görmeden severdi.

-Duadan sonra ellerini yüzüne yukarıdan aşağı sürerek indirirdi.

-Sessiz dua ederdi. Duada ellerini itidal üzere kaldırırdı.

-Namazdan sonraki duanın sonunda: “Allahümmeğfir verham ve ente hayr-ür-rahimîn, rabbiğfir verham ve ente hayr -ür rahîmîn, rabbiğfir verham ente hayr-ür rahimîn, teveffeni müslimen ve elhıknî bissâlihîn” der, ellerini yüzüne sürerdi. Fatiha okumazdı.

Burhan Toprak, Efendi Hazretlerine: “Hazreti îsâ aleyhisselâm hakkında ne dersiniz?” diye suâl edince: “Babasız, hak peygamberdir” buyurdu. Peygamberimize nisbetle farkları nedir? Dedi. “Büyük” buyurdu. Ne gibi, dedi. “Hazreti îsâ melekîyyette en üstün derecede idi. Ona nisbetle de bir eksiği vardı” buyurdu. Neydi eksiği efendim? Dedi. “Beşeriyeti” buyurdu.

Sabrî Bey anlattı. Bir gün odada mahremleri ile oturuyorduk. Efendi Hazretleri: “Ben gidersem, şu elektriğin sönmese gibi karanlıkta kalırsınız” buyurup, duvardaki elektrik düğmesini gösterdi.

(Süleyman Kuku-Son Halkalar ve Seyyid Abdülhakîm Arvâsî'nin Külliyyatı-1.Cilt-S.355-361)